

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ

Katedra: Filosofie

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor Český jazyk a literatura – Humanitní studia
(kombinace):

UMĚNÍ NEJSTARŠÍCH KULTUR AMERIKY
ART OF THE OLDEST CIVILIZATION OF
AMERICA

Bakalářská práce: 10-FP-KFL-0033

Autor:

Martina Bartošová

Podpis:

Adresa:

Benešov u Semil 16

512 06, Benešov u Semil

Vedoucí práce: PhDr. Jana Jetmarová, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
69	15843	18	0	27	0

V Liberci dne 30. 4. 2010

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 30. 04. 2010

Martina Bartošová

Poděkování:

Děkuji PhDr. Janě Jetmarové, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce, cenné rady a vřelý přístup po celý průběh vypracovávání bakalářské práce.

Umění nejstarších kultur Ameriky

Anotace

Bakalářská práce se zabývá uměním nejstarších kultur Ameriky, a to pouze vybraného vzorku. Okruh předkolumbovských civilizací je zúžen na kulturu Mayů, Aztéků a Inků. Nejprve práce předkládá přehled o historii, vývoji a o zeměpisném určení vybraných civilizací. V následující části se zabývá duchovními tradicemi a uměleckým řemeslnictvím, které jsou úzce propojeny. Cílem BP je deskripce a komparace vybraných kultur Ameriky v oblasti umění. BP zprostředkovává pohled a poskytuje informace o uměleckých počinech Mayů, Aztéků a Inků.

Klíčové pojmy:

Aztékové, Mayové, Inkové, umění, historie, náboženství.

Art of the Oldest Civilization of America

Summary

This Bachelor thesis deals with the art of the oldest American civilization, but only with selected sample. The circle of pre-Columbian civilization is narrowed to the culture of the Mays, the Aztecs and the Incas. Firstly, this thesis submits development, geographical determination and a historical survey of the selected civilization. Next part of the thesis deals with spiritual tradition and craft of art, which are closely related. The aim of the Bachelor thesis is a description and comparison of selected culture of America in the field of art. The thesis conveys a view and provides information about the acts of art of the Mays, the Aztecs and the Incas.

Klíčové pojmy:

Mays, Aztecs, Incas, art, history, religion.

Arte de las culturas más antiguas de la america

La anotación

El trabajo final dedica al arte de las culturas más antiguas de la america eligiendo algunas de ellas. La esfera esta enfocada a las civilizaciones antecolónos – etnias mayas, aztecas y incas. Al principio el trabajo trata de la historia, evolución y del destino geografico de las civilizaciones elegidas. La parte siguiente dedica a los tradiciones espirituáles y artesanado quales son inherente conectados. El objetivo del trabajo es describimiento y comparamiento de las culturas americanas elegidas en la esfera de artificio. El trabajo proponga un vistazo y presenta informaciones sobre artificio de las etnias mayas, aztecas y incas.

Klíčové pojmy:

mayas, aztecas, incas, arte, historia, religión.

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Předkolumbovské civilizace	11
2.1	Mayové	11
2.2	Aztékové.....	14
2.3	Inkové.....	17
3	duchovní tradice	20
3.1	Mayové	20
3.1.1	božstva, kulty	20
3.1.2	obřady, rituály.....	22
3.1.3	hudba, tanec.....	23
3.2	Aztékové.....	24
3.2.1	božstva, kulty	24
3.2.2	obřady a rituály.....	27
3.2.3	hudba, tanec.....	28
3.3	Inkové.....	28
3.3.1	božstva, kulty	28
3.3.2	obřady, rituály.....	30
3.3.3	hudba, tanec.....	30
3.4	Míčová hra.....	32
3.5	Architektura.....	33
3.6	Literatura.....	37
4	umělecké řemeslnictví.....	41
4.1	Sochařství.....	41
4.2	Keramika	44
4.3	Tkalcovství a košíkářství	48
4.4	Umělecké zpracování kovu	52
4.5	Malířství.....	54
4.6	Ostatní řemesla.....	56
4.6.1	Mozaiky	56
4.6.2	Řezby a rytí	58
5	Pojetí času, využití písma a exaktních věd v umělecké sféře.....	60
5.1	Pojetí času	60
5.2	Využití písma	60
5.3	Matematika, astronomie.....	62
6	Závěr.....	65
7	Použitá literatura.....	67

1 Úvod

Předmětem bakalářské práce nazvané Umění nejstarších kultur Ameriky je zabývat se deskripcí a komparací předkolumbovských civilizací, a to pouze vybraného vzorku. Práce by měla popsat a porovnávat tři vybrané kultury – Maye, Aztéky a Inký v souvislosti s uměním. V práci bude umění porovnávaných civilizací propojeno s jejich duchovními tradicemi, jelikož s uměním úzce souvisí.

Obsahově se nejprve bude zabývat historií zvolených předkolumbovských civilizací, což by mělo čtenáři posloužit k získání obecného a stručného přehledu o historii a vývoji Mayů, Aztéků a Inků. V další kapitole se zmíní o duchovních tradicích předkolumbovských kultur, protože v podstatě veškerá činnost souvisí právě s jejich hlubokým náboženským cítěním. V kapitole duchovní tradice budou nejprve první tři kapitoly propojeny z důvodu velmi těsné souvislosti mezi nimi. A teprve na konci by měly být jednotlivé kultury porovnávány. Čtenář se seznámí s obřady a rituály, které národy dodržují a na počest kterého božstva či kultu, a jak významnou roli při těchto aktech mívá hudba a tanec. Zbýlé tři kapitoly budou již porovnávány v textu průběžně. Nejprve budou poskytnuty informace o míčových hrách a jejich významu, poté se bude práce ubírat směrem k architektuře a literatuře. V kapitole o architektuře bude nastíněno několik významných budov a jejich specifika, kapitola o literatuře poskytne obraz o tehdejší tvorbě indiánů. Domnívám se, že může být až překvapující, jak rozmanitá tvorba v těchto dobách vznikala. Předposlední významná kapitola bude pojednávat o uměleckém řemeslnictví. Kapitola umělecké řemeslnictví poukáže na všestrannost a tvůrčí činnost těchto civilizací, přičemž každá z porovnávaných civilizací nevynikala vždy ve stejných odvětvích, a proto bude v některých kapitolách popisována nebo popisovány jen civilizace, kterých se daná činnost bezprostředně týká. Ze všech kapitol bude zřejmě nejdůležitější kapitola o keramice, která je směrodatná pro historii, identifikaci a vývoj jednotlivých kultur. Ale i u ostatních řemesel bude velice zajímavé sledovat, jaké způsoby a techniky zpracování materiálů a podmínky pro vyhotovení předmětů porovnávané civilizace měly. Poslední kapitola by se měla zabývat o pojetí času a využití písma, kde by se měly projevit značné rozdíly mezi jednotlivými civilizacemi.

Cílem práce je seznámit co nejširší okruh lidí, s historií, duchovními tradicemi vybraných předkolumbovských kultur v oblasti umění, a to na základě deskripce a komparace za pomoci analýzy dostupných literárních, ale také elektronických textů. Zároveň má osvětlit, proč budou v práci uvedeny vedle sebe duchovní tradice a umělecké řemeslnictví. Téma jsem si zvolila, protože je zajímavé sledovat, jak se vyvíjely řemesla a zručnost těchto civilizací, a to za zcela jiných podmínek než ty, které máme v dnešní moderní společnosti k dispozici my. A zároveň je chci podrobovat porovnání a sledovat mezi nimi odchylky. Práce by měla být zdrojem informací pro ty, kteří se danou problematiku zabývají nebo by se mohla stát zdrojem pro další práce na obdobné téma. Osobně si myslím, že bych získané znalosti o umění předkolumbovských civilizací mohla také uplatnit ve své pedagogické praxi.

2 Předkolumbovské civilizace

2.1 Mayové

První dvě níže zmíněné kultury osídlovaly střední Ameriku, též nazývanou Mezoamerika (Označení pro území dnešního Mexika a přilehlých států Střední Ameriky, Guatemaly, Belize, Hondurasu a Salvadoru).¹ Mezoamerika je z historického hlediska členěna na období předklasické, klasické a poklasické. První zmínky o mayské civilizaci pochází z předklasického období.²

Všechny vyspělé civilizace dosahovaly vrcholu rozkvětu pozvolna. Mayská kultura začala rozkvétat v počátečním období, ale samotného vrcholu dosáhla až v klasickém období. Počáteční období bylo rozděleno na ranou, střední a pozdní fázi, přičemž právě v pozdní fázi počátečního období došlo k největšímu rozkvětu mayské civilizace. Pro počáteční období je typická především architektura. Mayská monumentální kamenná architektura se vyznačuje stavbou pyramid a přečnělkovou klenbou.

1 přečnělková klenba³

Shlukováním do skupin, pracovitostí, čistotností, věrnými přáteli, umírněnou povahou tak můžeme charakterizovat předkolumbovskou civilizaci Střední Ameriky – Maye. Mayská civilizace je datována od roku 1500 př. n. l. až do 800 n. l., což naznačuje dlouhou existenci této civilizace. Z hlediska vzhledu Maye vystihují rovné

---

¹ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: Půvab a krutost aztécké civilizace*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2005. Cesta k moci, s. 7.

² THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Počátky civilizace ve Střední Americe, s. 58-72.

³ *Gnosis09.net* [online]. 2008, 26. 9. 2008 [cit. 2010-02-18]. Gnosis09. Dostupné z WWW: http://hledani.gnosis9.net/gallery/1222366669_16-precnelkova-klenba.jpg.

nebo kudrnaté vlasy, oči mandlovitého tvaru a statná postava. Mayové považovali za ideál krásy deformovanou lebku a povislý ret.⁴

V dobách španělské konvistiky se mayská říše rozprostírala zejména na Guatemale, až na některé nížinaté oblasti. Území Mayů bylo rozděleno na severní, střední a jižní část.⁵

Hornatostí a sopečnými vyvřelinami se vyznačuje první z oblastí, a to oblast jižní. Tato oblast se rozkládá na Guatemalské vysočině a částečně i na území El Salvadoru. Na území jižní oblasti je dnes pěstováno mnoho plodin, které byly dovezeny Evropany, ale typickými plodinami pěstovanými mayskou civilizací jsou například kukuřice, tykev, batáty nebo kakaové boby, které měly výraznou roli v oblasti pěstitelství. Tato oblast, oproti severní a střední oblasti, kulturně zaostávala, a to v oblasti architektury, sochařství i písemnictví. Lidé žijící v této oblasti byli zaměřeni spíše na materiální hodnoty. I přesto mezi uplatňovaná řemesla patřilo nejvíce stavebnictví a hrnčířství, které byly podporovány těžbou obsidiánu a nefritu.⁶

K nejvýznamnějším oblastem mayské civilizace můžeme zařadit střední oblast. „Zahrnuje nížinu rozkládající se severně a severozápadně od horské oblasti Guatemaly a Chiapaskou vysočinu.“⁷ Pro tuto oblast je charakteristická nížina, prales a řeky, v dřívějších dobách také jezera a laguny, které se však dodnes nedochovaly, jelikož se změnily v bažiny. Rozkládají se zde nejvýznamnější města mayské civilizace jako Tikal, Palenque atd. Oblast je bohatá na faunu a flóru, ale oproti předcházející oblasti jsou zde ztížené podmínky pro pěstování, a to v důsledku rozsáhlých pralesů, na nichž nelze opakovaně pěstovat plodiny, jelikož mají sklon k opětovnému zalesnění. Příznačné je období dešťů, málo obyvatelstva a nesnadný přístup k přírodním zdrojům.⁸

---

⁴ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Jak vypadali a jací byli, s. 23-35.

⁵ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Zeměpisné prostředí, s. 23-35.

⁶ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Zeměpisné prostředí, s. 23-35.

⁷ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Zeměpisné prostředí, s. 23-35.

⁸ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Zeměpisné prostředí, s. 23-35.

1 území mayské civilizace⁹

Na území Yucatánu se rozkládala severní oblast, která zahrnovala větší část území státu Campeche a teritorium Quintana Roo.¹⁰ Oproti střední oblasti se zde území potýká naopak s nedostatkem srážek, což je nevhodné jak pro pěstitelství, tak pro přísun pitné vody. Avšak na úkor těchto nevýhod z této oblasti pochází nejvíce informací o historii mayské kultury v období příchodu Španělů.¹¹

Za vrcholné období rozkvětu Mayů je považováno klasické období (200-925 n. l.). I když žádný rozmach nebývá náhlý, ale jedná se o postupný vzestup, který započal již v pozdním počátečním období. Největší rozkvět je datován přibližně do roku 650 n. l. Archeologie byla hlavním zdrojem informací o civilizaci. V tomto období se začal zpracovávat otesaný kámen a začal sloužit jako obklad. Charakteristickou stavbou jsou míčové dvorce, které byly určeny k rituálním obřadům.¹²

V tomto období dosahovala mayská civilizace mnoha materiálních i duchovních úspěchů. V rámci materiálních hodnot je pro Maye typická výroba posmrtných mozaikových masek, nefritových figurek, prstenů, rituálních předmětů, které byly stěžejními pro pozdější charakteristiku Mayů. V sochařství došlo k posunu, kdy

⁹ DANĚK, Tomáš. *Aktuálně.cz* [online]. 2006, 24.2.2006 [cit. 2010-02-18]. Aktuálně. Dostupné z WWW: <http://img.aktualne.centrum.cz/8/65/86521-mapa-mayska-civilizace.jpg>.

¹⁰ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Zeměpisné prostředí, s. 23-35.

¹¹ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. 371 s.

¹² THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Klasické období: Rozkvět, s. 79-122.

přestaly být postavy zachycovány z profilu a započaly být zachycovány z čelní strany. Vyspělost této civilizace odkrylo vybudování složitého kanalizačního systému nebo dálkové silnice. Je však nutné si uvědomit, že rozvoj neprobíhal ve všech kultovních střediscích rovnoměrně. Například Copán vynikal zhotovováním jemných vzorů v podobě bohatých čelenek nebo výzdobou chrámů uměleckými hieroglyfy či postavami, které vystupují z jednodlosti kamene nebo jsou naopak do kamene zapuštěny, což bývá označováno jako vlysy. V 8. a 9. století se všechny materiály dostávají na vrchol kvality, stély jsou bohatší na výzdobu a keramika je nejjemnější.¹³

Za významný úspěch v oblasti duchovních hodnot můžeme považovat propracovanou filozofii času a trojitý kalendářní systém. Za další rys rozvoje můžeme považovat to, že se mayská civilizace sdružovala do tzv. okrsků, které spadaly pod kultovní střediska, ve kterých vládl náboženský vůdce. Tato funkce je dědičná. V tomto uspořádání bylo výhodou to, že půda nepatřila soukromým vlastníkům, což v praxi znamenalo, že i obyčejný rolník se mohl stát majetnějším například pěstitelstvím kakaových bobů. I přesto existoval kastovní systém rozlišující šlechtu, prosté občany a tzv. střední vrstvu, která zahrnovala řemeslníky a umělce, kteří za svou tvorbu zobrazování božstev byli obdivováni. Za největší přínos mayské civilizace pro civilizace následující je považován rozvoj matematiky, astronomie a umění.¹⁴

O pádu této civilizace bylo vedeno mnoho soudů a spekulací. I když existuje několik teorií jako například ztráta funkčnosti kultovních středisek, nemoci nebo změny ve způsobu obdělávání půdy. Jejich vrchol končí vyniknutím Tolteků na jejich území. Toltekové si Maye podmanili a vnutili jim svá božstva.¹⁵

2.2 Aztékové

Civilizace, která bývá často označována za krvelačnou a bojovnou a je proslavena značným obětováváním válečných zajatců, nazýváme Aztéky. I když existují i důkazy o tom, že Aztékové dávali přednost před krvelačnými boji dohodě.

---

¹³ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Klasické období: Rozkvět, s. 79-122.

¹⁴ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Klasické období: Rozkvět, s. 79-122.

¹⁵ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Pád městských států, s. 122-130.

V případě, že se druhá strana nepodvolila, docházelo k boji, který ve většině případů Aztékové početní převahou vyhráli.¹⁶

Aztékové patřili k nejvýznamnějším kulturám Ameriky. Jejich území se rozprostíralo na místě, kde se dnes nachází Ciudad de México, tedy v Mexickém údolí.¹⁷

1 území Aztéků¹⁸

Už samotný pojem aztécká kultura není jednoznačný, jelikož tato kultura zahrnovala několik etnik bez nátlaku na vyznávání aztécké kultury, jejich náboženství až na víru v boha Huitzilopochtla. Vznik a počátky Aztéků jsou nejasné. Blíže informace o jejich historii, životě a výbojích jsou zaznamenány teprve jejich příchodem do Severní Ameriky. Naopak v aztéckých pramenech nacházíme mnoho informací o Toltécích, předchůdcích Aztéků. Je pravdou, že příchod aztécké civilizace nebyl příliš slavný, jelikož byli utlačováni Tepenaky. Tepenakové zahnali Aztéky do neúrodných končin. Mýtus vypráví o tom, jak se Aztékové vydali opět na cestu na vyzvání boha Huitzilopochtliho, aby si našli území vhodné pro svůj život. Putovali, až narazili na bílou vrbu, pod kterou seděla bílá žába, ve vodě plavala bílá ryba a nedaleko seděl orel, údajně převtělený Huitzilopochtli, a tak Aztékové našli své vyvolené místo, i přestože se jednalo o bažinatý ostrov obklopený slanou vodou.¹⁹

¹⁶ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: Půvab a krutost aztécké civilizace*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2005. Cesta k moci, s. 7-19.

¹⁷ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: Půvab a krutost aztécké civilizace*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2005. Úvodem, s. 5-6.

¹⁸ SEVEN. *Lingvistika.mysteria* [online]. 2005-2007. 2005-2007, 11. 8. 2007 [cit. 2010-04-11]. Starověká písma a jazyky. Dostupné z WWW: <<http://www.lingvistika.mysteria.cz/aztekove.htm>>.

¹⁹ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: Půvab a krutost aztécké civilizace*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2005. Cesta k moci, s. 7-19.

Kultovní střediska se neustále střídala, čehož Aztékové v roce 1325 využili a založili centrum své kultury, Tenochtitlán. Tenochtitlán je symbolem rozkvětu aztécké civilizace. V roce 1427 se k moci dostává Izcoatl, který zakládá trojspolek (Tenochtitlán, Texcoca a Tlacopan), který je formálně považován za rovnocenný, ale skutečnost je poněkud odlišná. Především zahraniční politika je výhradně v rukou Tenochtitlánu.²⁰

Území Aztéků se nedá rozčlenit jako území Mayů, jejich území lze charakterizovat jako jádro, které je jednotlivými vládci rozšiřováno na všechny světové strany. Prvním vládcem, který se zasloužil o rozvoj aztécké říše, byl Izcoatl, jenž vládl přibližně 50 let. V roce 1440 se dostává k moci významný vládce Montezuma I. „Starší“, který započal expanzi aztéckého území za hranice Mexického údolí. Své expanze dovršovali Aztékové nejčastěji boji, jelikož na jejich území byl nedostatek plodin k obchodování. Před krvavými boji však dávali přednost vyjednávání, teprve po neúspěšném vyjednávání nastával boj, který převážně končil vítězstvím, i přestože neměli žádnou válečnou taktiku, ale pouze početní převahu.²¹ Za vlády Montezumy I. se zvyšuje kulturní úroveň aztécké civilizace vznikem vodovodů a tím i přínosem pitné vody. Po Montezumovi I. přichází k moci Acayacalt, který rozšířil území dále na západ. Později se rozhodl zaútočit na území Tarasků, což se mu stalo osudným. Taraskové nejen, že nepodlehli válečným výbojům, ale také vytlačili Aztéky a získali další území ve svůj prospěch. Za pád aztécké civilizace považujeme teprve vniknutí dobyvatele Hernána Cortése v roce 1519. O rok později se mu Aztékové snažili vzepřít, přičemž umírá Montezuma II. „Mladší“ a Španělé prchají z Tenochtitlánu. Roku 1521 Cortés dobývá Tenochtitlán a aztécká civilizace se dostává pod jeho nadvládu. O tři roky později je zavražděn poslední aztécký vůdce — Cuauhtemoc.²² Španělští dobyvatelé byli překvapeni uspořádáním Tenochtitlánu, protože měl zcela odlišnou strukturu oproti evropskému uspořádání měst. Středem Tenochtitlánu byl prostor určený obřadům, v jeho okolí byly vystavěny paláce dle příslušné vrstvy. Na tom by nebylo nic zas tak

---

²⁰ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: Půvab a krutost aztécké civilizace*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2005. Cesta k moci, s. 7-19.

²¹ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: Půvab a krutost aztécké civilizace*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2005. Cesta k moci, s. 7-19.

²² VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Období Aztéků, s. 75-85.

neobvyklého, ale Tenochtitlán byl ohraničen tzv. chinampas²³ (plovoucími zahradami), které jsou výhradně aztéckým vynálezem. Jednalo se o promyšlené rozšiřování města, v němž nejprve byly na zahradách vysazeny plodiny, a když vrstva humusu dosáhla potřebného množství, vysázeli obyvatelé stromy, jejichž kořeny prorostly a zpevnily dno jezera. Vzniklé ostrůvky Aztékové zpevnili a vystavěli na nich např. chýše z rákosu.²⁴

Stejně jako mayská kosmovize se aztécká kultura vyznačuje myšlenkami o pomíjivosti a konečnosti světa, ale zároveň se vyznačuje vírou v jeho obnovu. Tato obnova u kultur mluvící jazykovou skupinou nahuatl spočívala v obětních rituálech. Tyto oběti byly obětovány bohu Slunce, kterého vyznávali. Oproti tomu Mayové věřili v neustále se opakující cyklus téhož světa. K neustálé obnově a udržení chodu světa napomáhaly tzv. květinové války, které byly vedeny výhradně za získáním obětí. Pro Aztéky nebylo hlavním cílem rozšiřování území, ale právě již řečené oběti, kterými uctívali bohy. Jedině proléváním krve mohlo dojít k usmíření božstev. Neprolévali však pouze krev svých obětí, ale také svou vlastní, čímž se přibližovali božstvům. Po několik let se vedla slavná květinová válka, kde se utkávali členové „trojspolku“ s bojovníky z Choluly, Huexotcihgy a Tlaxcaly. V případě, že byl bojovník zajat, byl poctěn obětováním bohu Slunci.²⁵

2.3 Inkové

Národ označovaný za národ Slunce vyznačující se dokonalou organizací říše a dualistickou ideologií nazýváme Inky. Na rozdíl od předcházejících dvou kultur se jejich říše rozprostírala na území Jižní Ameriky.

Na počátku se incká říše rozkládala zejména v horské oblasti, ale později se rozrostla směrem k pobřeží. Oproti Mayům a Aztékům se Inkové potýkali s extrémním výškovými rozdíly. Území And lze rozdělit na tři tzv. ekologické zóny. První z nich je pobřežní pás, který se vyznačuje písčnými pouštěmi, ale v době Inků byla považována za poměrně úrodnou oblast. Druhá zóna je samotný horský masiv se značnými teplotními rozdíly. V horském masivu se zejména pěstovaly brambory

---

²³ chinampas byly vory z rákosových otepí a navršeného jezerního bahna. (Křížová M. *Aztékové: Půvab a krutost indiánské civilizace*, s. 23-24).

²⁴ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: Půvab a krutost indiánské civilizace*. Praha: Karavela, 2005. 125 s. ISBN 80-86493-19-9

²⁵ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Náboženství, s. 122-132.

nebo jiné hlíznaté rostliny. V Sierre, jak bývá horský masiv označován, se vedle zemědělské oblasti rozkládaly další dvě oblasti, jedna vhodná pro domestikovaná zvířata, především lamu a mrazivá oblast, která bývala téměř bez osídlení. Třetí zóna je porostlá deštnými lesy a pralesy. Tuto oblast Inkové využívali k pěstování tropických plodin.²⁶

Proč se incká říše rozrůstala, není dodnes jednoznačné, ale existují dvě domněnky. Jednou z nich je právě stálý nárůst obyvatel, který nejvyššího vládce nutil k rozpínání se dále k pobřeží. Druhou, z hlediska jejich náboženství, pravděpodobnou domněnkou je považování zemřelého vládce za stále žijícího, což nutí následníka pro podmanění nového území pro svou vládu. V konečné fázi se incká říše rozprostírala od severu k jihu, tedy od Ekvádoru po Chile.

Vznik incké civilizace je stejně jako u Mayů a Aztéků nevyjasněný. „*Inkové například tvrdili, že jejich předkové nepocházeli z Cuzca, ale že se zrodili z Intiho ve starobylém Tiwanaku.*“²⁷ Vláda národa Slunce, jehož území je někdy označováno také Tawantinsuyu (Země čtyř částí)²⁸, je datována zhruba od roku 1450 n. l. do roku 1533 n. l. I na území And dnes rozlišujeme několik období, jak tomu bylo i u Mayů. Období vzniku říše Inků, do příchodu Španělů, označujeme za tzv. pozdní horizont.²⁹

1 území Inků³⁰

²⁶ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Inkové: Nejmocnější indiánský stát*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2006. 139 s.

²⁷ QUILTER, Jeffrey. *Poklady And: slavná díla Inků a předkolumbovské Jižní Ameriky*. 1. vydání. Praha: Knižní klub, 2007. Cesta z jeskyně, s. 173.

²⁸ Země čtyř částí, protože Inkové rozdělili své území do čtyř na sobě závislých částí, což bylo zřejmě důležité z hlediska jejich dualistické ideologie. (QUILTER, Jeffrey. *Poklady And: slavná díla Inků a předkolumbovské Jižní Ameriky*. 188 s.)

²⁹ LONGHENA, María. *Peru: historie a kultura Inků a dalších andských civilizací*. 1. vydání. Čestlice: Rebo, 1999. Pozdní horizont. Říše Inků, s. 60-68.

³⁰ *Inkove.wz.cz* [online]. 2006 [cit. 2010-02-18]. Říše Inků. Dostupné z WWW: <<http://www.inkove.wz.cz/index2.htm>>.

Incká civilizace byla pod nadvládou několika panovníků. U některých byly vysloveny domněnky, že se jednalo pouze o mytické panovníky, kteří ve skutečnosti neexistovali. Za prvního panovníka incké říše s nejasnou historií je považován Manco Capac, který údajně vládl na území dnešního Peru okolo roku 1200 n. l. Jedním z jeho následovníků byl Pachacuti, vládnoucí od roku 1438 do 1471 n. l. Za posledního vládce v pravém slova smyslu je považován Huayan Capac, který rozšířil inckou říši až po Ekvádor. V roce 1529 měl předtuchu o pádu incké říše, která se vskutku naplnila. Francisco Pizarro, inspirovaný dobyvatelem Mexika Hernandem Cortésem, roku 1532 započal dobývat inckou říši. Před dobýváním postihly incký národ nemoci, které výrazně zredukovaly počet obyvatel. Jednalo se především o neštovice, které na území přinesli Evropané. Jelikož indiánské civilizace neměly obrané protilátky proti evropským nemocím, snadno podlehly. Nemoci podlehl i vládce Huana Capac i se svým zvoleným následovníkem, což znamenalo počátek občanské války mezi nevlastními bratry o moc. V důsledku příchodu Španělů zvítězil nad Huascarem Atahualpa, který byl Pizarrem zajat a nakonec roku 1533 zabit. Pádem hlavního města Cuzca končí historie incké říše.³¹

Inky můžeme charakterizovat jako národ, který má jasně stanovená pravidla, co se týče chodu říše, jejich obyvatel i armády. I přesto si dobyté národy mohly ponechat své božstvo a své vládce, pokud bude zachovávat pravidla stanovené nejvyšším Inkou.³²

---

³¹ LONGHENA, María. *Peru: historie a kultura Inků a dalších andských civilizací*. 1. vydání. Čestlice: Rebo, 1999. Pozdní horizont. Říše Inků, s. 60-68.

³² LONGHENA, María. *Peru: historie a kultura Inků a dalších andských civilizací*. Čestlice: Rebo, 1999. 291 s.

3 duchovní tradice

Zmínka o náboženství je důležitá, protože souvisí s veškerou činností a každodenním životem těchto kultur. Uctívaná božstva se často stávala předmětem uměleckého zobrazování. Nebyly však zobrazovány za estetickým účelem, jak jsme na to jako Evropané zvyklí, ale výhradně za naplněním užitkové hodnoty. Každá kultura vyznávala svá božstva, ale žádná kultura nežije zcela izolovaně, a tak docházelo k prolínání božstev jednotlivých kultur. Některá božstva či kulty přetrvaly několik období, čímž pronikly do náboženství dalších kultur.

První tři podkapitoly této kapitoly jsem sloučila a dále rozvíjela z hlediska porovnávaných kultur, protože božstva, kulty, obřady, rituály, ale také hudba a tanec spolu úzce souvisí, a tudíž je nelze striktně oddělit.

3.1 Mayové

3.1.1 božstva, kulty

Všechny civilizace osídlující území Mezoameriky mají společné náboženské kořeny. Náboženství pochází již od Olméků, ale v rámci jednotlivých kultur se vyskytují určité odchylky.³³ Od Toltéků převzali rituál obětování srdce.³⁴

Ucelený obraz o náboženství a mytologii starých Mayů tvoří objevené malby na keramikách. Zobrazování byli vládci s atributy božstev nebo božstva samotná. Informace o mayském náboženství jsou zachyceny v originálních knihách, tzv. kodexech, které jsou uchovány v Evropě.³⁵ Mayská kosmologie spočívá ve víře v nebe, které se skládá ze třinácti částí. Nebe střeží čtveré božstvo, tzv. Bacabové. Zatímco podsvětí se údajně skládalo z devíti částí. Základní charakteristikou božstev je jejich uspořádání do čtveřic. Navíc je ke každému božstvu přiřazena světová strana s barvou, která dokresluje charakteristiku daného božstva. Důležitým rysem je i to,

---

³³ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Mayské náboženství, s. 299-343.

³⁴ OWUSU, Heike. *Symboly Inků, Mayů a Aztéků. Symbolika zmizelých národů*. Olomouc: Fontána, 2004. 274 s.

³⁵ RÄTSCHE, Christian, et al. *Bohové starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Volvox Globator, 1999. Božské postavy rukopisů, s. 31-32.

že božstva nemají kladnou nebo zápornou povahu, ale dochází k prolínání povah. Jako příklad můžeme uvést např. Chaky, kteří sice byli zdrojem vlhkosti a deště, ale zároveň znamenají hrozbu pro kukuřici, která při větším přísunu vody mohla zrezivět. Chakové byli často zobrazováni s lebkami místo hlavy.³⁶

Za první uctívaná božstva můžeme označit božstva nebeská, z nichž nejvýznamnější jsou bohové slunce a luny, o kterých je tradováno mnoho legend. V jedné z legend bylo řečeno, že slunce a luna byly prvními obyvateli světa. Slunce je považováno za patrona hudby a poezie, zatímco luna je bohyně tkaní a mateřství. Spolu s těmito dvěma božstvy zde figurují také tzv. Itzamnové, čtyři nebeské nestvůry zobrazované v mayském umění jako dvouhlaví aligátoři nebo ještěrky, případně jako hadi s dvěma hlavami. Obyvatelé nebes jsou současně patrony planet. Např. již zmínění Chakové jsou považováni za boha planety Venuše, zejména na Yucatánu, stejně jako Itzamna. Objevuje se i tzv. Kukulcán neboli opeřený had, kterého však Mayové vnímali jako cizího. Právě s tímto božstvem přichází nový způsob obětování v podobě lidských obětí.³⁷

Kukulcán 1³⁸

Co se týče božstev země, patří sem především bůh půdy, který je uctíváný hlavně pro úrodné sklizně. V mayském umění jsou nejčastěji zobrazovaná božstva rostlinstva, nejvýrazněji bůh kukuřice zachycovaný jako mladý chlapec s vlasy z kukuřice. Dalším zobrazovaným bohem je Jaguáři bůh považovaný za boha nitra země. Mimo tato božstva byla vyznávána božstva podsvětí. V mayském kodexu je záznam o tom, že v podsvětí vládl bůh smrti, Cisin. Toto rozdělení nemůžeme považovat za diferencované, jelikož se božstva prolínají z jedné skupiny do druhé. Bohové nebyli rozdělení jen podle své funkce, ale také ke každému z dvaceti dnů v měsíci, kolik

³⁶ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Mayské náboženství, s. 299-343.

³⁷ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Mayské náboženství, s. 299-343.

³⁸ *Fuenterrebollo.com* [online]. 2006 [cit. 2010-02-27]. Fuenterrebollo. Dostupné z WWW: <<http://www.fuenterrebollo.com/kukulcan.jpg>>.

čítal mayský měsíc, je přisouzeno božstvo. Údajně se jednalo o třináct nebeských božstev, ale vzhledem k jejich prolínání mezi pomyslnými skupinami je začlenění nepodstatné. Náboženství postrádá boha ohně, bůh stvořitel sice existoval, ale byl natolik vzdálený od každodenních starostí, že se mu nedostávalo takové úcty. Mayové si velice vážili svých předků, a tak jim vyznávali úctu v podobě tzv. rodového uctívání. Za nejvýznamnějšího byl považován Zacalpuć. V mayské oblasti se vyskytoval i kult, který je u Aztéků nazýván Xipe Totec, bůh jara a znovuzrození. Z našeho hlediska titulován jako kult odporného boha. Tento kult spočíval ve stahování kůže z živého člověka, jehož kůži si poté oblékl pozemský zástupce boha. K takovýmto obřadům Mayům sloužily jeskyně, odkud pocházela neposkvrněná voda, která byla k obřadům nezbytná.³⁹

3.1.2 obřady, rituály

V mayské kultuře byly často obětovávány děti, jelikož pro Maye znamenaly neposkvrněnost a čistotu. Upřednostňovaly se děti opuštěné, bez blízkých příbuzných, a tento rituál se konal na vyjádření úcty bohu deště. Tento rituál se nekonal pouze na území Mexika, ale také v některých částech Jižní Ameriky. Naopak bůh slunce a některá další božstva vyžadovali dospělé oběti. Nejčastěji bylo obětovanému vyříznuto srdce, ať už byla oběť připoutána ke kůlu nebo byla shozena na skaliska, a teprve poté jí bylo srdce vyrváno. Obřad se konal na počest bohyně Toci, bohyně úrody a plodnosti, nebo na počest Itzamny v oblasti Yucatánu. Dosti krutým způsobem se konala jiná slavnost, která spočívala ve svržení oběti z pyramidy, kdy po jejím dopadu na zem byla oběť svlečena z kůže a kněží v ní tančili. Obřad vykonávali válečníci Jaguárů a Orlů. Jelikož oběť byla považována za ztělesnění boha, oběť se dále dělila tak, že ruce, nohy a hlava připadli kněžím, protože věřili, že pojetím části oběti přejdou božské schopnosti oběti na ně. Pro zmírnění krutosti, kterou lidská oběť bezesporu je, užívali indiáni omamných látek. Není však jednoznačné, jestli chtěli zdrogováním zabránit útěku nebo zmírnění bolestí. Mayové u všech svých obřadů netrvali na lidských obětích, ale také bohům obětovávali zvířata, úrodu nebo pro ně vzácné předměty. Ničím výjimečným nebylo

---

³⁹ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Rituál, s. 133-149.

ani obětování své vlastní krve. Nejčastěji si Mayové propíchli jazyk a nechali krev kapat na list papíru, z aztéckých obřadů známe sebeobětování kněží, kteří nechají téct krev ze svých genitálií. Tento druh oběti je často zobrazován na mayských plastikách nebo nástěnných malbách.

Mimo obřady, ve kterých byly obětovány lidské bytosti, také existovaly mayské obřady, které oběti nevyžadovaly. Pokud tedy nebudeme za oběť považovat půst a pohlavní zdrženlivost, kterou museli řezbáři dodržovat po celou dobu výroby model. Na výrobu model byli vybráni nepostižitelní řezbáři, kteří byli uzavřeni s modlami, dokud práci nedokončili. Poté modly předali objednateli a konala se rituální oslava, která ukončila napětí ze strachu přivolání neblahých vlivů při výrobě model. Čistota zúčastněných patřila k nejdůležitějším kritériím mayských obřadů k dosažení úspěchu.

3.1.3 hudba, tanec

K nejstarším mayským tancům patří tanec, ve kterém je jeden z indiánů přivázán ke kůlu, a čtyři muži kolem něj poskakují a pokřikují. Smyslem tohoto tance je vymanit d'ábla. Aztékové tímto tancem uctívali Xipa Toteka. Maskování účastníků je symbolem božstev, oběti však nejsou pouze nečinnými účastníky, ale zpočátku tančí a výskají spolu s ostatními. Dokonce mají v ruce zbraň, která má pouze symbolický charakter, jelikož je vyrobena z peří, a tudíž by proti meči z obsidiánu nebo pazourku nic nezmohl. Mezi krvelačné tance patří scéna, kdy si hodnostáři pod vlivem drog propíchli genitálie dřevěnými tyčkami, většinou přišli o mnoho krve.⁴⁰

Mezi historicky starší patří také tanec zvaný *zonó*, který se vyznačuje okázalostí. Při tanci byla připravena nosítka, na která se připevnila pomalovaná věž, v níž byl od pasu nahoru viděn indián, který chřestil a stál tváří v tvář knězi, který jej přišel zkontrolovat. To vše se odehrávalo v pohybu, kdy všichni tančili (včetně nosičů nosítek) a pohvizdovali, a to vše doprovázeli bubnováním.⁴¹ To, že je tanec

---

⁴⁰ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Mayské náboženství, s. 337-341.

⁴¹ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Mayské náboženství, s. 337-341.

považován za součást náboženských obřadů, také nasvědčuje to, že účastníci museli dodržovat pohlavní zdrženlivost a půst.⁴²

Tance za náboženským účelem však nebyly zdaleka jediné, které by Mayové realizovali. Zajímavostí je erotický hadí tanec, který je do dnešní doby v některých oblastech Guatemaly zachován. U tohoto tance existuje několik obměn, ale převážně se tohoto tance účastní okolo dvaceti mužů, přičemž jeden z nich představuje ženu. Tanec není náročný na přípravu, aktéři jsou oblečeni jako v každý všední den, až na masku. Den před konáním muži pochytaří hady, kterým zašijí tlamy a druhý den hady přinesou do domu „ženy“. Tam ženě naznačují soulož a vykřikují vulgární poznámky. Hady nechají prolézt svými nohavicemi nebo rukávy a pustí je opět na svobodu. Nejčastěji je tento tanec zmiňován v souvislosti s uctíváním boha kukuřice.⁴³ Tento tanec je jakousi opozicí oproti mayskému vyznávání pohlavní zdrženlivosti.

3.2 Aztékové

3.2.1 božstva, kulty

V náboženství Aztéků se prostupují dva náboženské systémy. První z nich je systém převzatý od Toltéků, druhý je založený na mýtu slunce, ve kterém je vyličeeno narození kmenového boha slunce Huitzilopochtliho. Aztécké náboženství je založeno na přírodních silách. Aztékové se snažili co nejvíce naklonit přírodní síly na svou stranu. Přírodní živly byly včleněny do božstev v mužské a ženské podobě. V mayském náboženství je nepopíratelná převaha mužských božstev oproti dvěma ženským bohyním. Struktura jejich náboženství je složitá, tím více když přijímali božstva kultur, s kterými se setkali. Ke zjednodušení také nepřispívá situace, kdy jeden bůh symbolizuje několik atributů nebo jmen. Svět Aztékové pojímali jako stále opakující se cyklus, přičemž došlo ke čtyřem zatracením světa. Prošlo tedy obdobím Tezcatlipoca, Quetzalcoatl, Tlaloca a Chalchiuhtlicue, tzv. Naší paní s tyrkysovou

---

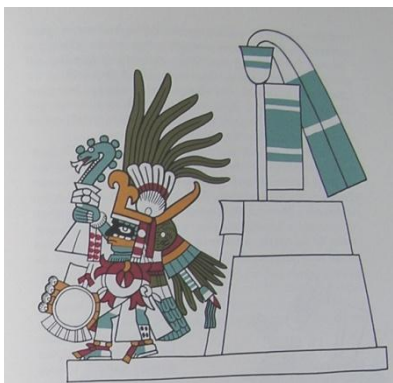
⁴² THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Mayské náboženství, s. 337-341.

⁴³ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Mayské náboženství, s. 337-341.

sukní. V současné době dle Aztéků žijeme v období zemětřesení pod mocí boha slunce, Tonatiuha.⁴⁴

Za historicky nejvýznamnější postavu je považován bůh deště, Tlaloc, se svým ženským protějškem, Chalchiuhtlicueou. Jeho význam je zvýrazněn společným sdílením chrámu s nejvyšším božstvem Huitzilopochtlim.⁴⁵

1Huitzilopochtli⁴⁶

Aztécké náboženství je velmi provázané. Za aktivní projev aztéckého náboženství je považováno uctívání boha slunce zastávajícího funkci pána nebes. Pohyb nebeských těles je považován za nezbytnou součást každodenního života. Opakem Tezcatlipoca, jinak označovaného za Kouřící zrcadlo, je Quetzalcoatl spojovaný s východem jako jitřenka v bílém šatu a západem jako večernice. S atributem Opeřený had je Quetzalcoatl spojován s osudy města Choluly, božstvo civilizace a planety Venuše. Existuje mnoho jeho obdůb v různých oblastech. Například jeho mayská obdoba je nazývána Kukulcán, o kterém jsem se zmínila již výše. V umění je často zobrazován jednak jako božstvo s vousy, někdy s navlečenou maskou boha větru, nazývaného Ehecatl, jednak jako náčelník, který byl v Údolí zobrazen jako světlovlasý tmavé pleti. Huitzilopochtli je předurčen jako bůh slunce v modrém šatu a Xipe v červeném šatu jako ochranný duch Tlaxcaly. Huitzilopochtli patří k nejuznávanějším bohům Aztéků. Jako bůh slunce vede aztécký lid k rozšiřování území a bojovníci museli Huitzilopochtliho ochraňovat. Kromě ochrany museli Aztékové poskytovat Huitzilopochtlimu lidskou krev a srdce, aby nezapříchili, že následujícího dne již nevyjde slunce. Kult boha slunce byl uctíván v období

⁴⁴ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Půvab a krutost indiánské civilizace*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2005. Aztécká kultura a náboženství, s. 48-70.

⁴⁵ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Půvab a krutost indiánské civilizace*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2005. Aztécká kultura a náboženství, s. 48-70.

⁴⁶ Aztec history team. *History-aztec.com* [online]. 2007 [cit. 2010-02-27]. Aztec history and culture. Dostupné z WWW: <<http://www.history-aztec.com/images/Huitzilopochtli.jpg>>.

náboženského vládnutí Tlacaelel. Z tohoto období nejspíš pochází změna v obětovávání obětí, kdy se zdůraznila důležitost obětí pro nekonečnost světa. Tezcatlipocatlovi zůstal atribut boha noci v černém hávu související se severem. Nebe a peklo bylo rozděleno, ale zcela bez mravního podtextu. Nebe nebylo za odměnu a peklo za trest. Peklo mělo tři místa určené podle způsobu smrti. První Aztékové nazvali nebeský ráj, kam se dostali bojovníci nebo ženy, které podlehly při porodu. Tlalocan odvozený od boha deště přeznamenává, že se jednalo o smrt související s deštěm nebo uhozeným bleskem. Mictlan bylo nejspíš považováno za nejspodnější část podsvětí, jelikož se sem zařadili lidé bez zásluh.⁴⁷

Nejvíce uctívanými božstvy byly ženské varianty božstev. Za nejvýznamnější považujeme Coatlicue (Naše paní v hadí sukni) označovaná jako matka božstev a jako žena Huitzilopochtliho. Její socha v duchu sakrálního umění je v Mexiku v Antropologickém muzeu. Bývá zobrazována jako matka s dítětem v náručí, v této podobě se stávala součástí většiny domácností. Tonantzin (Naše matka) a Cihuacoatl (Hadí žena) jsou obměny bohyně Coatlicue. S tou postavou souvisí kult ženských božstev zvaný Tlazolteotl (Jedlice nečistot), která pojídala nečistoty a hříchy lidí, čímž je očistila.⁴⁸

1 Tlazolteotl⁴⁹

Aztékové šířili myšlenku, že posmrtný život není předurčen mravy, i přesto zde nacházíme výjimku, která zbavuje lid špatných mravů. Stranou pozornosti nezůstávalo ani uctívání božstev související se smrtí. Božstvo smrti zachycované s maskou složenou z lebek se jmenoval Mictlantecuhtl.⁵⁰

⁴⁷ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Náboženství, s. 122-132.

⁴⁸ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Půvab a krutost indiánské civilizace*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2005. Aztécká kultura a náboženství, s. 48-70.

⁴⁹ FAXÉN, P. *Epilepsiemuseum.de* [online]. 2010, 10. 1. 2010 [cit. 2010-04-11]. Desitin. Dostupné z WWW: <<http://www.epilepsiemuseum.de/alt/Epibilder/aztekegr.jpg>>.

⁵⁰ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Půvab a krutost indiánské civilizace*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2005. Aztécká kultura a náboženství, s. 48-70.

Význam a vliv náboženství na „krvelačnost“ aztéckých obětí je založena na tom, že Aztékové věřili, že božstva vyžadují lidské oběti. Nejčastěji prováděli rituál obětování srdce, ve kterém obětovanému kněží vyrvali zaživa srdce z těla pro boha Slunce. Jejich rituál lidských obětí je považován za záminku jejich kanibalismu. Lid stojící pod pyramidou roztrhal tělo zajatce a šlechta měla výsostné právo sníst dlaně, které byly považovány za „lahůdku“. Právě proto byly oběti vykrmovány. Hlavy si nechávali jako trofeje, kterých po vpádu do Tenochtitlánu Španělé napočítali přes 136 tisíc.⁵¹

3.2.2 obřady a rituály

Prvním z Aztéky pořádaných obřadů je tzv. obřad Nového ohně. Tento obřad se opakuje každých padesát dva let, po nichž se posledních pět dní Aztékové obávají skončení jejich života. Po tuto dobu se poctívali, těhotné ženy se skrývaly, aby se neproměnily v divokou zvěř, a děti se musely neustále pohybovat, aby se pro změnu neproměnily v krysy. Ohniště se nechala vyhasnout a kněží ve slavnostním oděvu vyčkávali celou noc vystoupení Plejád do středu oblohy jako znamení dalšího životního cyklu. Kněží rozdělali oheň na hrudi zemřelého a běžci roznesli oheň po chrámech, nakonec i jednotliví indiáni vnášeli oheň do svých domovů. Následující den jako projev vděku opravovali chrámy, hodovali a prolévali svou i zajatcovu krev. Další rituál se konal na den Čtyř Zemětřesení, kdy se uctíval kult slunce. Zrána byli zajatci připoutáni za ruce a nohy a bylo jim zaživa vyrváno srdce obětované božstvu. V odpoledních hodinách se uskutečnil boj mezi válečníky řádu Orla a Jaguára proti zajatcům, kteří byli připoutáni k slunečnímu kotouči a měli pouhé repliky skutečných zbraní. Za nejhrůznější obřad můžeme považovat obřad na počest boha ohně, Huehueteotla. Každý kněží si vzal na záda jednoho zajatce, s nímž divoce tančil okolo ohně, přičemž zajatce shodil do ohně. Z ohně popálená těla vyndali a vyrvali ohořelým zajatcům srdce. Dlouhý průběh měl obřad pořádaný na uctění boha Tezcatlipoky, který trval rok. Na každý rok byl zvolen mladík, ztělesňující boha Tezcatlipoka, který byl ctěn jako náčelník, hrající na flétnu posvátné písně. Měsíc před obřadem mu byly přiděleny čtyři ženy jako božstva, která mu měla splnit všechna přání. V den obřadu se vydal s kněžími do malého chrámu, kde mu bylo na

---

⁵¹ OWUSU, Heike. *Symboly Inků, Mayů a Aztéků: Symbolika zmizelých národů*. Olomouc: Fontána, 2004. 274 s.

obětním kameni vyrváno srdce. Náboženský význam měly i sportovní aktivity, při kterých se diváci dobře bavili.⁵²

3.2.3 hudba, tanec

V aztécké civilizaci k nejpozoruhodnějším tancům patří tance na oslavu každého měsíce. Stejně jak tomu bylo u Mayů, jsou některé tance určeny výhradně mužům, některé jsou určeny pro obě pohlaví. Tanec na uctění některého z bohů se konal v prostranství chrámu příslušného boha. Zajímavou slavnostní podívanou bylo vystoupení kejklířů, klaunů, kteří většinou měli tělesné postižení. Předváděli komedie pro pobavení královského dvora, ale i chudých lidí.⁵³

3.3 Inkové

3.3.1 božstva, kulty

Náboženské obřady v Jižní Americe se příliš nelišily od obřadů ve Střední Americe. Vyskytovali se zde bohové zastupující přírodní živly nebo bůh stvořitel. Důležitost byla přisuzována i světovým stranám, a to především východu a západu, které ukazují sluneční cestu.⁵⁴

Informace o inckých božstvech jsou jen velmi okrajové. Informace nejsou tak rozsáhlé jako u kultury Aztéků a Mayů. Na rozdíl od zpodobení božstev v Mezoamerice bylo v incké kultuře zachováno jen několik málo zpodobení nadpřirozených bytostí. Většinou se jedná o stejné motivy, které se neustále opakují. Zobrazovány jsou bytosti ze zvířecí říše jako jaguár, had a dravý pták nebo příšery s několika končetinami a jinými nezvyklostmi. Náboženské slavnosti se konaly zejména za účelem podpory zemědělství. Inkové měli úctu k vyznávání záhadného Virakochy, dle inckého chápání boha stvořitele a plodnosti. Nejuznávanějším božstvem byl bůh slunce, kterého Inkové považovali za původce rodu Inků. I přesto kult slunce vznikl dávno předtím, než vznikla incká civilizace. Inkové kult převzali,

---

⁵² VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Rituál, s. 133-149.

⁵³ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Výtvarná umění, s. 120-121.

⁵⁴ COE, Michael D. *Svět předkolumbovské Ameriky: kulturní atlas*. 1. vydání. Praha: Knižní klub, 1997. Kultury a náboženství, s. 157-159.

ale přizpůsobili jej svým potřebám. Inkové nazývali boha slunce Inti. Inti měl na Zemi zástupce tzv. inka, který byl ztělesněním Intiho vládnoucí absolutní mocí. Inti bývá, v umění zobrazován jako zlatý disk s mužskou tváří.⁵⁵

Kromě Intiho Inkové uctívali bohyni zvanou Pacha Mama, která byla Matkou Země.⁵⁶ V souvislosti s uctíváním Intiho souvisí vyznávání měsíce, luny a Venuše. Za náboženské centrum těchto božstev je považováno Cuzco, kde byly vystavěny chrámy na jejich počest. Bohyně Měsíce, sestra a manželka boha národa, bývá umělecky zobrazována jako stříbrný disk s ženskou tváří. Třetí svatyně na území Cuzca byla zasvěcena Venuši. Vedle těchto svatyní byla vystavěna kaple k úctě hromu, blesku a duhy. Luna nevyžadovala žádné oběti, byla považována za ochránkyni ženství. V okruhu těchto chrámů nesmělo chybět obětiště s kanálky na odtok krve zvířat, která byla obětována. Součástí chrámu Slunce je klášter Panen Slunce, kde žily dívky oddané bohu Slunce. Jejich zneužití bylo trestáno smrtí proviněného, ale i jeho rodiny.⁵⁷

Incké náboženství však nebylo založeno výhradně na uctívání božstev, ale jejich náboženské představy naplňovaly tzv. huacy. Huacami byla označovaná posvátná místa, kopce, prameny nebo kameny, kterým Inkové přinášeli oběti. Posvátným místům byl nejčastěji obětován národní nápoj pojmenovaný chicha. Huacy byly rozděleny do čtyř částí a stejně jako u mayské kultury jedna huaca přináležela jednomu dni.⁵⁸ Inkové nejčastěji obětovávali domestikovaná zvířata, ale také některé rostliny, především byliny. Kromě domestikovaných zvířat obětovávali také pumy nebo hady, ale to bylo dovoleno jen pod záštitou boha války, kterému byla obětována hlava nebo srdce. Inkové pumy považovali za nositele štěstí a blahobytu, puma rozdělovala potraviny.⁵⁹ Vzácně obětovávali děti, ale to jen v případě nejhlubší nouze nebo v případě onemocnění Inky, jelikož to bylo považováno za velké

---

⁵⁵ LONGHENA, María. *Peru: historie a kultura Inků a dalších andských civilizací*. Čestlice: Rebo, 1999. Náboženství a smrt, s. 144-155.

⁵⁶ LONGHENA, María. *Peru: historie a kultura Inků a dalších andských civilizací*. Čestlice: Rebo, 1999. Náboženství a smrt, s. 144-155.

⁵⁷ STINGL, Miloslav. *Indiáni zlatého Slunce: život, zázraky a záhady říše Inků*. 1. vydání. Praha: Knižní klub, 2003. Město a říše, s. 26-29.

⁵⁸ STINGL, Miloslav. *Indiáni zlatého Slunce: život, zázraky a záhady říše Inků*. 1. vydání. Praha: Knižní klub, 2003. Setkání s bohy, s. 187-189.

⁵⁹ OWUSU, Heike. *Symboly Inků, Mayů a Aztéků: Symbolika zmizelých národů*. Olomouc: Fontána, 2004. 274 s.

pošpinění. Pravidlo nezabiješ, bylo dáno starým zákonem, který by si Inka nedovolil porušit.⁶⁰

3.3.2 obřady, rituály

Největší slavnost incké civilizace nastává při nástupu nového Inky. Nástup nového Inky neboli korunovační obřad znamená neuvěřitelné množství obětí a darů. Obětovány jsou bílé lamy, kterým je prolito mnoho krve, aby měl bůh Slunce co nejvíce síly. Všechny náboženské obřady se konaly na veřejných prostranstvích, nikdy se nekonal v chrámech. Inkové, jak již bylo řečeno výše, výjimečně děti obětovávali, a to také při oslavě nového Inky. Bylo zaznamenáno, že bylo obětováno 200 děvčat ve věku deseti let, která neměla příbuzných. Aztékové považovali za nejcennější lidské srdce, které obětovávali bohu Slunce, ale v incké kultuře byla nejčastěji obětována zvířata. Bohu Slunce bílá lama, Virakochovi šedá lama, přičemž šedá je symbolem moře. Děti byly také obětovávány na počest mumií zemřelých Inků, protože svých předků si hodně vážili. V aztécké kultuře bohu Slunce děti obětovány nebývaly, protože byly považovány za bytosti s nedostatkem sil pro tohoto boha.

3.3.3 hudba, tanec

Již předincké civilizace ke svým slavnostem využívali hudební nástroje. Uplatňovanými nástroji byla flétna a bubínek, které se vyráběly z terakotu, bambusu nebo kostí. Za nejkurióznější bubínek můžeme považovat ten, který je vyroben z lidského skalpu. Kromě fléten a bubínku Inkové vyráběli tzv. *pututu*, nástroj podobný trubce. Po rituálu obětování nastalo jásavé slavení spojené se zpěvem písní a balad, které se tradovaly od předků k dalším a dalším generacím. Tance se ve způsobu provedení, počtu uchazečů lišily dle jednotlivých oblastí.⁶¹

Na závěr této souhrnné kapitoly bych shrnula společné a odlišné rysy Mayů, Aztéků a Inků. Rozdělení světa na nebe a peklo je pro všechny tři kultury společné.

---

⁶⁰ BERNAND, Carmen. *Inkové, národ Slunce*. Bratislava: Slovart, 1994. Slavnosti a obřady dřívějšího světa, s. 146-152.

⁶¹ LONGHENA, María. *Peru: historie a kultura Inků a dalších andských civilizací*. Čestlice: Rebo, 1999. Zábava, hudba, tanec, s. 140-143.

Mayské a aztécké pojetí je zcela shodné, jelikož věří ve třináct částí nebe a v devět částí pekla. Aztékové na rozdíl od Mayů nerozlišují nebe a peklo z morálního hlediska. Neboli ráj incké civilizace je určen pro všechny, urození patří dokonce do nebe automaticky. Do pekla přicházeli nevyzpovídání hříšníci nebo neurození. Aztékové stejně jako Inkové uctívali boha slunce. U obou zmíněných kultur patří k nejuznávanějším božstvům. Inkové za nejvyššího uznávali pouze jedno božstvo, zatímco Aztékové a Mayové měli několik božstev na jedné úrovni.⁶² Bez slunce by se plodinám nedařilo a potomci by zůstali o hladu. Aztékové a Mayové mají obdobu téhož boha, který nejspíše pochází od již předchozích civilizací žijících na území Mezoameriky. Jedná se o Quetzalcoatla a Kukulkána, kterému se v mayském náboženství nedostávalo velké úcty, naopak se snažili Kukulkána ze svého pantheonu vymanit. Queatzicoatl se vyskytoval jako bůh civilizace, zatímco Kukulkán byl považován za patrona mexických dobyvatelů. Aztékové, Mayové a Inkové uctívali bohyni kukuřice, jelikož byla jedna z nejčastějších potravin. V Jižní Americe se kromě kukuřice více vážili brambor. Tyto předkolumbovské civilizace si velmi vážili svých předků, kterým vyznávali úctu.

Obětování lidského života může být považováno za pohoršlivé vzhledem k znehodnocování lidského života. Ale je tomu právě naopak. Právě z uvědomění si vysoké hodnoty lidského života obětovali lidi, protože věřili v to, že pouze nejvyšší úctou a hodnotou, jakou lidský život je, můžou ukojit potřeby božstev, na kterých závisí jejich život. Za nejlepší oběť v žebříčku hodnot byl považován válečný zajatec, pokud kmen v daném momentě válečné zajatce neměl, výjimečně obětoval ženy nebo děti na podporu plodnosti.⁶³ Mnoho obřadů souviselo s kultem lidských obětí. Obřady organizují kněží, kteří jsou nuceni se o všechny náležitosti postarat. Těmito náležitostmi jsou speciální odění, potrava apod.

Tanec u těchto civilizací je bezesporu v první řadě součástí náboženských obřadů. Mayská civilizace měla několik takovýchto obřadů, ale po příchodu Španělů převzali některé španělské tance, které tančí dodnes. Tance většinou doprovází válečné pokřiky a výskání, které nahání hrůzu. Vesměs u všech těchto třech civilizací jsou údaje zaznamenány z vyprávění, ale největší svědectví podávají nástěnné malby.

---

⁶² OWUSU, Heike. *Symboly Inků, Mayů a Aztéků: Symbolika zmizelých národů*. Olomouc: Fontána, 2004. 274 s.

⁶³ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Náboženství, s. 122-132.

Hudba a tanec hrají významnou roli v každodenním životě Mayů, Aztéků a Inků. Tanec provází veškeré životní události jako narození dítěte, svatba, pohřeb, tak i svátky kalendářního roku. Pro všechny sledované kultury je typické oblečení každodenního života doplněné o masku. Některé tance jsou určeny pouze mužům, jiné naopak obou pohlavím. Tance jsou tradičně doprovázeny hudebními nástroji. Nejčastěji se jedná o bicí a dechové nástroje, zejména bubínky, flétny a trumpety. Rozdílný je většinou materiál, z něhož je nástroj vyroben. V mayském jazyce jsou bicí nástroje nazývány *pax*, aztécky *teponaztli*. Flétny byly vyráběny ze dřeva nebo keramiky. Trumpety Mayové vyráběli ze schránek měkkýšů, zatímco Aztékové je začali v pozdější době vyrábět z kovu.

3.4 Míčová hra

K této charakteristice navíc Aztéky a Maye spojují rituální míčové hry. Míčová hra patří k nejstarším rituálním sportům Mezoameriky. Hra pochází z Mexického zálivu a je datována do 1. tisíciletí př. n. l. O takovéto tradici v incké kultuře nejsou žádné záznamy. Nejstarší hřiště bylo objeveno v olmécké La Ventě. Aztékové hru pěstovali až do počátku španělské konvistiky.⁶⁴

Posvátnou míčovou hru, Mayi nazývanou „*poc-a-toc*“, nejprve převzali Mayové od Tolteků. Tato hra bývá označována jako sport, ale prioritně se jednalo o připomínku legendární míčové hry božských hrdinských dvojčat Hunahpú a Ixbalanqué. Legendární míčová hra je opředena mytologickým příběhem, ve kterém tenkrát pánové (hra byla určena pouze pro muže) z Xibalbánu prohráli, a tak mohli světlí bohové nebe nově uspořádat celý vesmír. Na počest vítězství a novému uspořádání je hra považována za důležitou.⁶⁵

Mayská hra souvisela s rituálem lidských obětí. Odráží se v mayském náboženství, protože pohyb míče symbolizuje pohyb Slunce. V klasickém období byla v mayské kultuře hra určena urozeným hráčům, ale později určili hru pro zajatce, z kterých udělali míče. V poklasickém období byla poraženým utínána dokonce hlava.⁶⁶

---

⁶⁴ LONGHENA, María. *Mexiko: dějiny Mayů, Aztéků a dalších předkolumbovských národů*. Praha: Rebo, 1998. Míčová hra, s. 134-135.

⁶⁵ OWUSU, Heike. *Symboly Inků, Mayů a Aztéků: Symbolika zmizelých národů*. Olomouc: Fontána, 2004. 274 s.

⁶⁶ OWUSU, Heike. *Symboly Inků, Mayů a Aztéků: Symbolika zmizelých národů*. Olomouc: Fontána, 2004. 274 s.

Pravidla hry se různily, ale především aztéctí diváci si sázeli na výsledky. Na hřišti tvaru písmena I nebo obdélníku byly umístěny dva kamenné prstence připomínající koše na košíkovou. Proti sobě byla postavena dvě družstva po 2 až 3 hráčích. Cílem hry je hodit míč na soupeřovu polovinu hřiště, ale bez použití dlaní nebo chodidel. Míč byl nejprve vyráběn z kamene, později z tvrdého kaučuku. Vážil přibližně sedm kilogramů, tudíž měli hráči části těla chráněny jelení kůží.⁶⁷

Vedle této hry také Mayové hráli hru *patolli*, o které jsou záznamy v mixéckých a mayských kodexech, konkrétně ve Videňském kodexu. Patolli měla hluboký náboženský význam. Hrací plochou byl kus látky vystřižené do tvaru kříže a dvanáct figurek, červené a modré barvy. Vítězství spočívalo v rychlém umístění všech figurek do středu hrací plochy.⁶⁸

Rituály Aztéků pronikaly také do her a sportů, které nabývaly náboženského významu. Přejímali hry i od jiných porobených kultur. Hru Mayi nazývanou *poc-a-toc* také později převzali, nazývali ji *tlachtli*. Úspěšnost v prohození koše nebyla vysoká, asi také proto, že se hráči mohli míče, vyrobeného z tvrdé gumy, dotýkat pouze lokty, boky nebo nohama, tudíž vedle počítání prohozených míčů, muselo existovat i jiné měřítko úspěchu. V případě, že byl hráč úspěšný v prohazování, mohl si obléct oblečení soupeřů. Na rozšířenost této hry poukazuje nález několika hřišť v různých koutech jejich území. Kromě této nejrozšířenější hry se také hrály hazardní hry, které neměly pouze posvátný význam.⁶⁹

3.5 Architektura

Řadu architektonických staveb Synů Slunce můžeme vidět i dnes, jelikož byly dochovány. Zatímco stavby Mayů jsou bohatě zdobené, stavby Inků jsou profánní. Incká architektura se vyvinula z jednoduchých staveb. Stavby se skládaly z několikátunových kvádrů, které po poskládání vytvořily jednu místnost. Oproti Mayům a Inkům se nedochovalo příliš staveb v duchu aztéckého umění, jelikož jich většinu zničili španělští dobyvatelé.

---

⁶⁷ LONGHENA, María. *Mexiko: dějiny Mayů, Aztéků a dalších předkolumbovských národů*. Praha: Rebo, 1998. Míčová hra, s. 134-135.

⁶⁸ LONGHENA, María. *Mexiko: dějiny Mayů, Aztéků a dalších předkolumbovských národů*. Praha: Rebo, 1998. Hry, s. 100-101.

⁶⁹ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Rituál, s. 133-149.

Stejně jako Mayové, Inkové nejprve stavěli chýše, z kterých se postupně vybuodovala monumentální architektura. Inkové vynikali svou precizností. Na monumentální stavby používali dokonale opracovaný materiál. Stavby pro veřejné účely byly vystavěny na podnět říše. Nejen stavby k podobnému účelu, ale všechna města incké říše byla stavěna dle vzoru Cuzca. Inčtí urbanisté nejčastěji stavěli přízemní a jednopatrové budovy, které měly lichoběžníková okna. Lichoběžníková právě proto, že tvořila falešnou klenbu, ale Inkové je využívali také k uchovávání svých věcí. Střecha byla pokryta slámou, výjimečněji dřevem, ale paláce Inky kryl plát ze zlata. Jedním ze stavební materiálů Inků byl kámen, z kterého byly vyrobeny i nástroje k opracování mohutných kamenných bloků. Za kvalitní opracování takovýmito prostředky jsou Inkové obdivováni dodnes. Plně architektonických útvarů jsou dva ostrovy, které Inkové ochraňovali. První z nich je Ostrov Slunce, na kterém byly jeskyně pro obřadní účely. Všechny obřadní jeskyně byly zdobeny zlatem. Na povrchu zemském byl vystavěn chrám Slunce, klášter Panen Slunce a palác zasvěcený Luně. Druhým posvátným ostrovem je ostrov Titicacy – Coati, zasvěcený Luně, ženě Inky. Ačkoli je ostrov menšího rozsahu než Ostrov Slunce, nachází se zde několik budov tzv. Brány očištění. Nejvelkolepější stavbou je klášter Panen Slunce, který je neobvykle pokryt štukem a malbami.⁷⁰

Na území incké říše můžeme spatřit mnoho zajímavých měst s pozoruhodnou architekturou. Jedním z nich je například Pisac, který je rozlohou přibližně stejně velké jako Cuzco. Pisac, kromě pozorovatelný slunce, vyniká rozlehlými nekropolemi, a to Tantarca neboli Místo nářků či Antachaca (Měděný most). Antachaca je výjimečná několika mauzolei, kavernami a jinými druhy hrobek. Celkově je incká architektura pozoruhodná tzv. kyklopskými zdmi, tedy zdmi z několika tunových kvádrů. Dalším městem, které je pozoruhodné svými svatyněmi vytesanými přímo do skály, se nazývá Chinchero. V tomto městě je vše detailně vytesáno přímo do skály, sedadla, schodiště, lavice, ale také obrazy uznávaných zvířat jako je jaguár nebo had. K největším objevům patří objevení Machu Picchu, které zřejmě poprvé spatřil historik Hiram Bingham, pracovník Yalské univerzity. Machu Picchu na rozdíl od ostatních měst není poškozeno lidmi hledajícími poklady Inků, což je dáno zejména jeho polohou vysoko v horách obklopenou téměř

---

⁷⁰ STINGL, Miloslav. *Indiáni zlatého Slunce: život, zázraky a záhady říše Inků*. 1. vydání. Praha: Knižní klub, 2003. Ostrovy posvátného jezera, s. 220-223.

neproniknutelnou vegetací. Stejně jako v Pisacu, Machu Picchu vévodí chrám Boha Slunce (observatoř). Vedle tohoto chrámu stojí tzv. Chrám tří oken zhotovený z obrovských kamenných kvádrů. Dodnes je neznámé, komu byl chrám zasvěcen. Machu Picchu má tři čtvrtě, které jsou architektonicky zcela odlišné. Královská čtvrť je vystavěna v duchu vrcholného období kultury Inků. V této části bylo zachováno mnoho významných staveb. Torreón je stavba s půlkruhovým půdorysem, v čemž je spatřována její výjimečnost oproti ostatním pevnostem. Kromě budov pro veřejné účely se zde také nacházela čtvrť pro chudé nebo také místo, kde žili trestanci. Pro trestance byly vytesány z kamene cely. Machu Picchu je jedinečné svou nedotknutelností lidské činnosti a vybudováním budov ve ztížených podmínkách vzniklých nerovnostmi terénu.⁷¹

1 Machu Picchu⁷²

Inkové vynikli architektonickým a urbanistickým uměním.

K prvním stavbám mayské civilizace patří doškové chatrče, které jsou považovány za předchůdce staveb s přečnělkovou klenbou. Stavba doškových chatrčí neprošla přílišným vývojem, stavěly se z bláta nebo holých kamenů. Chatrče byly znázorněny na nástěnných malbách nebo fasádách v poklasickém období. Na budování jim posloužil vápenec. Hospodářské budovy neměly takovou důležitost jako náboženské stavby, které silně věřící Mayové budovali s vypětím všech sil.⁷³

V předklasickém období Mayové ještě nestavěli kamenné stavby, ale byly z tohoto období objeveny nízké kamenné zdi. První kamennou stavbou byla pyramida, která

⁷¹ STINGL, Miloslav. *Indiáni zlatého Slunce: život, zázraky a záhady říše Inků*. 1. vydání. Praha: Knižní klub, 2003. Indiánský zázrak z kamene, s. 234-237.

⁷² FRANKE, C. *Crfranke.files.wordpress.com* [online]. 2009 [cit. 2010-03-14]. Mischief and impermanent bliss. Dostupné z WWW: <<http://crfranke.files.wordpress.com/2009/09/machupicchuexhibit3-10.jpg>>.

⁷³ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Architektura, s. 155-180.

je datována do konce předklasického období. Za nejstarší je považována pyramida E-VII-sub v Uaxactúnu. Jednotlivé stavby však bývaly často přestavovány, tak i na místě této pyramidy vznikla pyramida z hrubého šterku zdobená štukovými maskami.⁷⁴

Unikátností mayských staveb je již výše zmíněná přečnělková střešní kamenná klenba. Nepravá klenba, jak také bývá označována, se na počátku svého vývoje vyráběla z hrubých materiálů, tedy z malty a šterku se vytvořila hrubá omítka. Klenba se rozšířila pouze v nížinné oblasti. Vedle přečnělkových klenb se také stavěly ploché střechy z vápenné malty a trámů, které se např. na Yucatánu staví dodnes.⁷⁵

Všechny mayské stavby spojuje jejich výstavba na plošině, průčelí vytvářející střední ornamentální pás, jako materiál bývá užitá vápenná malta, budovy nemají okna, pouze otvory. Liší se pouze půdorys, který je odlišný podle využití. Chrámy mají jen dvě místnosti, paláce mají řadu místností. I výzdoba mayských staveb prošla svým vývojem. Na počátku klasického období byla výzdoba velice střídá až na ornamentální střední pás. Až později se do šterku vytvářely ornamenty, ale to není příznačné pro všechny oblasti. Například ve střední oblasti se jen zřídka využívaly sošky⁷⁶ nebo hieroglyfické nápisy, zatímco v severní oblasti byly tyto výzdoby využívány zcela běžně.⁷⁷

Mayská civilizace po sobě zanechala mnoho zajímavých staveb v jednotlivých mayských městech. Za zmínku stojí rozsáhlý komplex šesti chrámových pyramid na území Tikalu. Chrámové pyramidy vynikají jemnými řezbami vyobrazující většinou náboženské obřady a dveřními vchody ze sapodillového dřeva. Dveřní vchody jsou takovou raritou, že se jich dnes většina nachází v muzeích. Zatímco v Tikalu byla sochařská výzdoba v pozadí, v Copánu byla výhradním zdobícím prvkem v celé Akropolis. V Chichén Itzá se prolínají dva slohy, a to sloh z mayského období datovaného od 8.–10. století a sloh toltéckého období datovaný od 11. do 12. století. Zdejší architektura se vyznačuje sloupy omotanými opeřenými hady, zvláště u

---

⁷⁴ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Architektura, s. 155-180.

⁷⁵ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Architektura, s. 155-180.

⁷⁶ soška = sochařský výtvarný útvar vzniklý odnímáním hmoty ze základního bloku materiálu (KRAUS, Jiří, et al. *Nový akademický slovník cizích slov*. 879 s.)

⁷⁷ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Architektura, s. 155-180.

chrámové pyramidy Castillo neboli Kukulcánův chrám. Specifická je hvězdářská pozorovatelná tzv. Caracol (španělské pojmenování), což je kulatá zděná věž, která má uvnitř točené schodiště.⁷⁸

To, že se nedochovaly významné aztécké stavby, je dáno především tím, že na místě nejvýznamnějšího města Aztéků – Tenochtitlanu, se dnes rozkládá Mexico City. Nejen chrámy musely ustoupit křesťanským budovám, ale v celé šíři musela původní architektura uvolnit místo stavbám Španělů. Za nejvýznamnější památku tohoto města je považovaná stupňovitá dvojité pyramidy obklopená svatyněmi, která bývá označována jako Velký chrám. Tento Velký chrám je zasvěcen bohu deště Tlalocovi a nejvyššímu bohu Huitzilopochtlimu. Zprávy o aztécké architektuře pocházejí až z doby, kdy byly výrazné stavby aztécké kultury zdemolovány.⁷⁹

3.6 Literatura

Literární texty těchto tři porovnávaných předkolumbovských civilizací mají stejný nebo alespoň podobný charakter. Jedná se o texty psané za účelem oslavy významných historických událostí, významných panovníků, bojovníků nebo božstev.

Mayskou slovesnost nejlépe vystihují knihy Chilam Balam, které jsou domorodými rukopisy mayských Indiánů. Španělští kněží se snažili indiánům umožnit psát v rodném jazyce, a tímto činem umožnili Mayům vyhotovení chronologického přehledu jejich historie. Název knihy je složen z označení pro kněží, kteří byli věštcí nebo proroci, tedy Chilamové. Slovo Balam je označení pro jaguára. Toto obecně chápáné jméno bylo doplněno místem vzniku, například Chilam Balam z Maní, z Kauy nebo z Ixilu apod. Z historického hlediska jsou nejvýznamnější částí domorodé kroniky. V Chilam Balam se dochovalo několik málo písní, ve kterých je hojně užíváno paralelismů podobných těm, které jsou v Bibli. Paralelismus není příznačný pouze pro mayské písně, ale pro mayský verš a náboženské texty, které bývají z hlediska literatury nejvíce oceňovány.⁸⁰

---

⁷⁸ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Architektura, s. 155-180.

⁷⁹ COE, Michael D. *Svět předkolumbovské Ameriky: kulturní atlas*. 1. vydání. Praha: Knižní klub, 1997. Tenochtitlán, s. 150.

⁸⁰ THOMPSON, J. Eric. S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Literatura, s. 235-237.

V souvislosti s mayskou civilizací jsou často zmiňovány tři hieroglyfické rukopisy označované také jako kodexy. Jedná se o Drážďanský, Tro-Cortesiánský a Pařížský kodex, názvy kodexů jsou vyvozeny od místa jejich nálezů. Z původně 27 rukopisů zbyly jen tyto tři rukopisy, protože je biskup Diego de Landa nechal spálit, jelikož je považoval za díla ďáblova. Landa nemilosrdně pronásledoval Maye a zapisoval si veškeré informace o nich. Poté, co zjistil, že indiáni neustupují ze své víry, nechal je mučit a nakonec nechal spálit 27 mayských rukopisů v Maní.⁸¹ Tyto kodexy byly vyhoveny z kůry stromů natřené bílým vápnem, ale využívala se také jelení kůže nebo bavlněné látky, ale žádný z dokumentů na tomto podkladu nebyl dochován. Zajímavý je tvar a délka těchto kodexů, kodexy byly skládány do tvaru leporela a Tro-Cortesiánský kodex dosahuje skoro délky 7,5 metru. Náplň jednotlivých kodexů byla rozdílná. Drážďanský kodex, který byl objeven roku 1739 ve Vídni, pojednává zejména o astronomii. Tro-Cortesiánský kodex neboli Madridský kodex skládající se ze dvou částí je příručkou horoskopů za účelem věštění. Každá z částí Madridského kodexu byla nalezena na odlišných místech, jednu část vlastnil Juan de Tro y Ortolano z Madridu a druhou část José Ignacio Miró. Z Pařížského kodexu objeveného roku 1860 v pařížské Národní knihovně byl zachován pouze zlomek. Pařížský kodex obsahuje popis rituálů, obřadů a božstev. Avšak za nejvýznamnější knihu mayské kultury je považována mayskoquichéjská posvátná kniha Popol Vuh, která je dílem Mayů z Guatemalské vysočiny. Lépe řečeno mnich Otec Francisco Ximenez našel starý rukopis indiána, který pojednával o „staré knize“ (Popol Vuh). Otec Ximenez tento dokument přeložil do španělštiny. Prvotní verze Popol Vuh je ztracena nebo ukryta neznámo kde.⁸² Popol Vuh vydaná Ximenezem je ovlivněna křesťanstvím, které u indiánů prosazoval. Kniha líčící vše od kosmogonie přes náboženství, mytologii, migrační tradice až po dějiny Mayů-Quiché vyniká vytříbeností jazyka a literárního slohu.⁸³

Jedním z prvních incých způsobů zaznamenávání především statistických údajů je tzv. quipu. Quipu se skládá z provázků, které jsou svázány do uzlů, jež podle úvazků znamenaly nějakou zprávu. Převážně se nedochovaly, ale k dochovaným je

---

⁸¹ RÄTSCH, Christian, et al. *Bohové starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Volvox Globator, 1999. Zpráva o věcech z Yucatánu, s. 125-150.

⁸² COTTERELL, Maurice M. *Superbohové*. 1. vydání. Praha: Pragma, 1997. Příběhy Quicheů, s. 93-107.

⁸³ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Hieroglyfické písmo, počítání a astronomie, s. 147-151.

nutný k porozumění komentář, jinak jsou nerozlučitelné. Později Inkové k písemnému projevu využívali obrazů, které španělští dobyvatelé zničili. Dodnes byly zachovány jen některé obrázkové genealogie významných rodin. Všechny příkazy či nařízení nutná pro chod státu byly tradovány ústně. K upamatování ústně tradovaných textů byli vybráni učenci, kteří sloužili jako živý archiv. Literatura v evropském slova smyslu na tomto území neexistovala. Obsah textů byl stejně jako u Aztéků nebo Mayů obdobný, tematizovaly se významné události inckých panovníků nebo bojovníků nebo historický vývoj dané kultury. Inkové se nezabývali pouze neliterárními žánry, ale také se věnovali poezii a dramatu, místy se objevují také bajky. Poezie obsahovala krátké básně s milostnou tematikou, které ve skutečnosti nebyly zaměřeny k jedinci, ale měly obecnější ráz, vázala se k veřejným záležitostem. Zatímco u tvorby Aztéků se v lyrické poezii úmyslně zaměřovalo na nitro básníka. Asi za nejvýraznější incké dílo je považováno drama *Apu Ollantay*. Forma, kterou je dílo napsáno, naznačuje vznik až v 18. století. Autorem je Valdés z Cuzca. Valdés vypráví o vojevůdci Ollantayovi, který se zamiloval do sestry inky Pachacutiho, který sňatku bránil a svou sestru uvěznil v chrámu Panen. Ollantay bojoval o svou lásku, ale svolení dostal teprve od Pachacutiho syna. Literatura byla vyučována na ústřední škole v Cuzcu.⁸⁴

Ale i sama incká kultura se stala námětem samotného literárního díla. O inckou kulturu se zajímal Voltaire, který Inky vylíčil ve svém románu *Candide*. Konkrétně království „El Dorado“ v amazonské džungli. V knize líčí společné obdělávání půdy, jednoznačné úkoly pro každého jedince a peruánský jazyk, rysy typické pro Inky.⁸⁵

Aztékové se také jako Inkové vyjadřovali především piktograficky. Aztécká říše měla rozsáhlý archiv v Texcoku s mnoha dokumenty, ale po příchodu Cortése jich byla značná část zničena. Ničení dokumentů se neuskutečňovalo pouze ze strany Španělů, ale i sami panovníci aztécké říše rádi zkreslovali minulost ve prospěch aztéckého národa. Jediným v úplnosti zachovaným dílem je kodex *Borbonicus*. I zde, stejně jako je tomu například u Inků, převážnou část knihy tvoří informace o veřejném životě nebo informace o historickém vývoji Aztéků. I mimo kodexy zaznamenávali rok za rokem, jak se vše v jejich dějinách odehrávalo. Kromě těchto

---

⁸⁴ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Inkové: Nejmnocnější indiánský stát*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2006. 139 s.

⁸⁵ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Inkové: Nejmnocnější indiánský stát*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2006. 139 s.

knih také vedli zápisy o poplatcích. Zápisy se staly pro badatele nedílnou součástí, protože poukazují na bohatost surovin v jednotlivých oblastech.

Aztékové nejspíš patří k největším pěstitelům tzv. krásné literatury v rámci porovnávaných kultur. Jak je psáno výše v kontextu s inckou kulturou, literatura těchto předkolumbovských civilizací je nesrovnatelná s evropským pojetím literatury, ale přesto je zde výjimka, kterou je aztécká poezie přibližující se svou diferencovaností evropskému modelu. Básně jako žánr byly v jazyce nahuatl nazvány „*in xochitl in cuicatl*“ neboli píseň-květ (paralelismus). Tvorbou tohoto žánru se zabývali příslušníci nejvyšší vrstvy, ale přednes textů zajišťovali profesionální přednášeči. Témata básní se různila, ale často se jednalo o opěvování božstev, panovníků a jejich významných skutků nebo oslava okolností založení Tenochtitlánu. Zcela jinou rovinu tvořila lyrická poezie zaměřená na vnitřní pocity a nálady tvůrců těchto veršů. Lyrika tohoto rázu se dochovala ve velké míře. Například „*Klíčí květy, jsou svěží, krásné/ otevrou okvěti:/ z jejich nitra vycházejí květy písně:/ mezi lidmi je šíříš, rozséváš.*“⁸⁶ Aztéckou poezii vystihuje mnohoznačnost, kterou aztéckí básníci vyjadřovali pomocí metafor.

I přes propracovanost písma je nutné podotknout, že stejně jako u Mayů a Inků, mělo ústní tradování výsostné postavení, obrázky sloužily pouze k oživování paměti. Ústní tradice je v písemné podobě zaznamenána až v koloniálním období. Za překvapivé lze považovat to, že i po příchodu Španělů se dochovala jména autorů básní, například Texcok Nezahualcoyotl, který byl tvůrcem básní, ale současně i filozofických textů. Ani u Aztéků nelze opomenout tvorbu náboženských textů, které jsou nedílnou součástí všech tří porovnávaných předkolumbovských civilizací. Aztécké náboženské texty jsou zdrojem informací o božstvech, obřadech, rituálech, ale také kalendářním systému, který je s náboženstvím úzce spjat.⁸⁷

---

⁸⁶ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: Půvab a krutost indiánské civilizace*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2005. Aztécká kultura a náboženství, s. 50.

⁸⁷ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: Půvab a krutost indiánské civilizace*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2005. Aztécká kultura a náboženství, s. 48-70.

4 umělecké řemeslnictví

4.1 Sochařství

Mayské umění dosahovalo největšího vrcholu zejména v sochařství a keramice. Pro mayské náboženské sochařství je typické vyobrazování božstev. V centru pozornosti je především hlava s čelenkou, která není úměrná vůči zbylé části těla. Mayské sochy se vyznačují ustrnulostí, ale fresky působí živěji. Mayové při tvorbě fresek ovládali složité techniky, které jim umožňovaly perspektivní krácení, protože nekladly důraz na velikosti zobrazovaného.⁸⁸

V mayské oblasti se nejvíce nalézal vápenec, místy také pískovec nebo andezit. Vápenec se však stal ústředním materiálem mayského sochařství. Zatímco vápenec a pískovec jsou měkké materiály tvrdnoucí až po opracování, andezit se vyznačuje stále stejnou tvrdostí, což je ideální. Kromě těchto materiálů se také používalo dřevo, štuk nebo hlína. Dřevo především k tvorbě dveřních rámců nebo sloupů uvnitř budov. Na fasádách staveb byl využíván štuk a z hlíny se nejčastěji vyráběly figurky. Vzhledem k těmto materiálům se nástroje vyráběly z kamene, ale Mayové používali i dřevěné palice. V případě opracovávání kamene byly vyrobeny dláta z křemene. K dozdobení si Mayové míchali barviva, která byla červená nebo modrá.⁸⁹

Za nejstarší kamenné plastiky jsou považovány památníky v Uaxactúnu, kde jsou lidské postavy zobrazené z profilu, a to poněkud ustrnule. Prsty pravé nohy jsou opřeny o patu nohy levé. V následujícím období jsou postavy přirozenější. Zadní noha je posunuta více dopředu, ale jinak celé tělo zůstává ve stejné pozici. Zobrazování lidských postav z profilu provází celou mayskou civilizaci v rámci výtvarného umění, ale vyskytovaly se i různé obměny. První z nich je zobrazení lidské postavy z čelního pohledu objevené v Uaxactúnu a v Tikalu. Ale i v pozdějších obdobích se postavy z čelního pohledu líčí jen v určitých oblastech. Nejkrásnější lidské postavy z čelního pohledu se nacházejí v Copánu a v Quiriguá. Další specifíčností je postava zachycena vsedě, se zkříženýma nohama v Piedras Negras. V předklasickém období byly lidské postavy odulé a značně nedokonalé a

---

⁸⁸ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Úspěchy v umění, s. 237-256.

⁸⁹ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Sochařství a plastika, s. 181-195.

proporčně nepřesné. Až na konci předklasického období došlo k větší přesnosti z hlediska proporcí jednotlivých částí těla. Svého vrcholu dosáhlo sochařství v mladším klasickém období.⁹⁰

Zcela ojedinělým uměleckým dílem jsou horní prahy stavby objevující se v Yaxchilánu. V mladším klasickém období se prolínaly různé umělecké slohy, ať už byly zdobené více či méně. V poklasickém období již sochařství sloužilo výhradně k dozdobení architektury. Inovací v tomto období je využití kostí jako materiálu pro vyobrazení očního bělma a nehtů soch. Na rozdíl od předcházejících epoch byly postavy zachycovány vleže. Tvořily se jaguáří trůny, nosiče standarty, ale také antropomorfní⁹¹ sochy, které zdvihnutýma rukama sloužily jako opěrky.⁹²

Kromě kamenných plastik se Mayové také věnovali plastikám štukovým. Jak jsem již zmínila výše, štuku se využívalo především pro výzdobu budov, a to zejména v klasickém období. Unikátem jsou vymodelované štukové hlavy v kryptě Chrámu nápisů, které ukazují mayský ideál krásy. Nejlepším příkladem dokonale propracované štukové techniky Mayů jsou pozůstatky štukových stěn v severním Yucatánu. Na stěnách jsou vyobrazena zvířata, ptáci a hadi, která byla kolorována tyrkysově modrou. Tyto stěny jsou datovány do staršího klasického období. Štuková technika dosahovala vysoké kvality.⁹³

Třetím nejužívanějším materiálem byla hlína, z níž vznikaly plastiky hliněné. Hliněné plastiky patří k nejstarším výtvorům umění Mezoameriky. Na vyobrazených obličejích pocházejících ze staršího období jsou patrné nedostatky a neobratnost tvůrců, což se například projevuje pouhými kulatými důlky pro oči. Hlína byla také využívána pro tvorbu hliněných forem, ve kterých se vyráběly figurky, které byly nejpropracovanější v klasickém období. Z poklasického období nebyly žádné figurky objeveny, ale hlína byla zpracovávána pro užitkové věci, jako jsou dýmka nebo vykuřovadla, pocházející z mladšího poklasického období. Například vykuřovadla

---

⁹⁰ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Sochařství a plastika, s. 181-195.

⁹¹ antropomorfní = založené na přenášení lidských vlastností na neživé věci (KRAUS, Jiří, et al. *Nový akademický slovník cizích slov*. 879 s.)

⁹² MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Sochařství a plastika, s. 181-195.

⁹³ tentýž

byla sice hrubě opracovaná, ale vnější stěny byly zdobeny hlavami. Oproti tomu dýmky byly upraveny hladce a zdobené například ptáky.⁹⁴

Sochařství Aztéků se vyznačuje tvorbou reliéfů, ale také samostatných soch všech velikostí. Tematicky převládají náboženské motivy, ale v rámci nich byly přijaty i motivy přírodní. Jako materiál nejčastěji využívali hlínu, ale také kámen a dřevo. Dřevěné předměty se kvůli rychlému rozkladu nedochovaly. U Aztéků je um zpracování kamene znakem obratnosti. Opracování hlíny i kamene je prováděno na velmi podobné bázi, jelikož oba materiály jsou založené na zdůraznění povrchu a obrysu.⁹⁵

Sochaři zachycovali božstva v pasivních pozicích a tyto sochy poté často tvořily součást chrámů, jak tomu také bylo u mayského sochařství především v klasickém období. Všechny aztécké výrobky tohoto typu působí pochmurným až děsivým dojmem. Na rozdíl od Mayů měli Aztékové smysl pro proporciálnost, tedy žádná z částí lidského těla nebyla vyzdvihována do popředí. Své předlohy zachycovali zcela realisticky, dokonce i božstva se zvířecí podobou byla zachycena dle věrného obrazu viděného v přírodě. Nejvýraznějším motivem byl motiv hada jako symbol Quetzalcoatla.⁹⁶

Významným aztéckým sochařským dílem je kalendářní kámen, u něhož je uprostřed umístěna tvář boha slunce a okolo ní jsou zachyceny čtyři epochy předchozího života. Čtyři epochy života vyplývají z víry Aztéků v to, že nyní žijeme v páté epoše života, přičemž předcházející tři epochy skončily pokaždé katastrofou. Tento kalendářní kámen byl zhotoven roku 1479.⁹⁷

U incké civilizace se v dostupných zdrojích nevyskytovala informace o inckém sochařství. Výjimku tvoří sošky, které odlévali nejčastěji ze zlata, a ty poté tvořily výzdobu chrámů nebo sloužily jako modly.

---

⁹⁴ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Sochařství a plastika, s. 181-195.

⁹⁵ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Výtvarná umění, s. 114-121.

⁹⁶ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Výtvarná umění, s. 114-121.

⁹⁷ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Výtvarná umění, s. 114-121.

4.2 Keramika

Keramika je jedna z významných ukazatelů vývoje indiánských civilizací, protože mění se tvar, výzdoba a druhy předmětů odhalují stupeň vývoje a období, ve které se daná civilizace nalézala. Mimo jiné také patří k nejčastějším řemeslům indiánů. Keramika se tedy lišila dle období, ale také civilizace od civilizace.⁹⁸

Aztéctí řemeslníci tvořili rozsáhlou škálu tvarů a výzdob hliněných výrobků. I přestože výroba hliněných předmětů byla náročnější v tom, že neznali hrnčířský kruh, řemeslníci se práce ujali se značnou zručností a citem.⁹⁹

Keramika prošla třemi fázemi vývoje stylu. Prvotně Aztékové vyráběli nádoby k uchování potravin, a to většinou válcovitou nádobu na trojnožce ozdobenou různými křivkami a ornamenty. Takovéto nádoby byly například objeveny v Culhuacánu. Ve druhém období směřovaly nádoby k abstraktnu. V 15. století se upouštělo od lineárních vzorů a přecházelo se k tvorbě geometrických tvarů. To, že se na aztéckém území objevovaly i nádoby z jiných oblastí, vedlo ke zlepšování techniky a výzdoby nádob.¹⁰⁰

Za vlády Montezumy se motivy blížily k naturalistickým prvkům, bývali zobrazováni ptáci, ryby nebo rostliny. Aztékové používali jemnou hlínu oranžové barvy, která bývala ozdobována různě podle oblasti, kde byla nádoba zhotovena. Obvykle červeným slipem, geometrické tvary měly bílou nebo černou barvu. Do 15. století byly nahrubo opracované keramické výrobky, ale od 15. století již byla technika propracována k dokonalosti tvarů. Kromě klasických džbánů a misek se také vyráběly poháry, pekáčky nebo misky na omáčky.¹⁰¹

Inkové nevytvářeli oproti předchozím andským civilizacím příliš inovativních předmětů. Novinkou je džbán na vodu s dlouhým hrdlem a kuželovitým dnem. Tyto nádoby však existovaly univerzálně, ale vzorem se lišily, oblast od oblasti.

---

⁹⁸ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Řemesla, s. 104-113.

⁹⁹ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Řemesla, s. 104-113.

¹⁰⁰ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Řemesla, s. 104-113.

¹⁰¹ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Řemesla, s. 104-113.

1 incká nádoba na vodu - tzv. aríbalo¹⁰²

Keramika z nejstarších dob byla do Peru dovezena nejspíše z Ekvádoru. Jednak inčtí řemeslníci vyráběli nádoby ke každodenní potřebě, jednak nádoby potřebné k pohřebním rituálům. Právě nádoby potřebné k rituálním obřadům jsou ty, které jsou známy dodnes. Na území Peru existovalo několik typů nádob. Vyskytovaly se zde nádoby na trojnožce známé z Mezoameriky, ale pouze v malé míře, a to v důsledku obchodu. Kromě nádob na trojnožce se na inckém území vyráběly tzv. třmenové nádoby, které byly středem importu. Keramiku vyráběli ručním modelováním nebo použitím forem, ale ty se využívaly spíše na severním pobřeží. V některých případech byly tyto dvě techniky kombinovány. Nádoby byly vypalovány na otevřených ohních. K ozdobování využívali černého organického pigmentu, kterým zachycovali například běžící osoby, rybolov, rituální lovy nebo válečné boje. Na nádobách byly zobrazovány i jednoduché symboly mužských a ženských genitálií na počest kultu plodnosti. Zvláštní nádobou byla nádoba *keros*, což byla válcovitá dřevěná nádoba s rytým nebo malovaným povrchem určená k obětinám. Tvořili jednoduché válcovité poháry nebo nádoby s určitými tvary (lidská nebo kočičí hlava). Před příchodem Španělů v 16. století vyrývali do dřeva jednoduché geometrické vzory. Na rozdíl od mezoamerických kultur, které neměly k dispozici tak bohatou škálu barev, Inkové disponovali mnoha barvami. Tematicky byla výzdoba zaměřená na zobrazení bojovníků ve střetu, chov zvířat, zemědělství nebo malé modely inckých obydlí.

Jak již bylo řečeno výše, keramika je důležitým ukazatelem vývoje civilizací. Vývoj mayské keramiky je patrný dle vrstev nahromaděných keramických střepů,

---

¹⁰² LONGHENA, María. *Peru: historie a kultura Inků a dalších andských civilizací*. Čestlice: Rebo, 1999. Hrnčířství, s. 111.

kteřé dosahovaly až několika metrů. Na základě těchto hromad vznikla škála několika typů keramiky ze střední oblasti. Za největší zdroj vývoje se stalo Piedras Negras, Palenque, Petén a Copán. Keramika je odlišná i dle jednotlivých krajů. Na Guatemale se vyskytovala keramika z formativního a staršího období. Sice existují značné rozdíly, ale existují také společné rysy, které jednotlivé oblasti spojují.¹⁰³

Vývoj formativní keramiky je datován na Guatemalské vysočině. V nejstarších dobách vznikaly jednoduché nádoby s jednobarevnými vzory. Většinou se vyráběly ploché misky na vaření nebo nádoby charakteristické pro celou Mezoameriku, tedy pohárovité nádoby na trojnožce. Kromě toho byly také objeveny píšťaly nebo ručně modelované figurky. Pro následující období je charakteristické využití více barev a tvarů. V závěrečném období formativní keramiky došlo ke značnému rozmachu, jedná se o období obohacování, obměn a nových dekorů. Vznikají pískající nádoby a nádoby s třmenovitými hrdly, známými hlavně z Peru, které se postupně vyvíjely. V tomto období bylo postaveno mnoho chrámů a bohatě zdobených hrobů. V nížinné oblasti se keramika příliš nevyvíjela, zůstala u jednoduchých tvarů a vzorů, ale zato byly dokonale technicky propracované. Nejčastěji se vyráběly nádoby na vaření, což přetrvalo až do příchodu Španělů.¹⁰⁴

Klasické období se ve střední oblasti vyznačuje polychromní¹⁰⁵ keramikou. Vyráběla se oranžová slipovaná¹⁰⁶ keramika zdobená červenou malbou s rytým dekorem. Později se začal dekor lemovat černě a bíle, celkově se keramika vyznačovala prostotou a geometrickými tvary. Naopak na mexickém kontinentě byla vyráběna monochromní keramika. Unikátem a dokonalostí se vyznačuje mayská malovaná keramika s jemnou kresbou dekoru. Postupem času se upustilo od geometrických vzorů. V některých případech je patrná nápodoba mayských rukopisů. Nejkrásnější realistická polychromní keramika byla nalezena v jižních údolích střední oblasti v mladším klasickém období. Keramika se oproti mayským sochám a kalendářním záznamům nevyznačovala konzervatismem. V druhé polovině klasického období se objevují figurky v oblasti státu Tabasco a Campeche, ale

---

¹⁰³ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Keramika, s. 195-200.

¹⁰⁴ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Keramika, s. 195-200.

¹⁰⁵ polychromní = dekorativní, mnohobarevný (KRAUS, Jiří, et al. *Nový akademický slovník cizích slov*. 879 s.)

¹⁰⁶ slipovaná=nemající sklovitý povlak na lici (KRAUS, Jiří, et al. *Nový akademický slovník cizích slov*. 879 s.)

nejpozoruhodnější pochází z ostrova Jaina nebo Palenque. Výrobním materiálem byla jemná oranžová hlína s tenkou bílou polevou obsahující stopy po pomalování modrou a jinými barvami, kterými jsou zdobeny především hroby. Jednak se vyráběly kompaktní a ručně malované figurky nebo se přední část vylisovala ve formě a zadní část byla vyhlazena s chřestím, kuličkami a píšťalkami. Za nejnáročnější techniku je považována kresba tetování aplikovaná do hlíny. Tato technika je příznačná pro celou předkolumbovskou Ameriku.¹⁰⁷

Na severní yucatanské vysočině se výroba keramiky rozštěpila na dvě tradice. První tradice se blížila keramice ze starší oblasti, zatímco druhá tradice se inspirovala vývojem keramiky v prostor Puuc-Chenec-Rio Bec. První tradice se vyznačuje jednobarevnými výrobky. Yucatán, vyznačující se ojedinělou keramikou, byl nejlepším ukazatelem pro vývoj mayské keramiky, každé sídliště většinou vytvářelo vlastní keramiku. Keramika druhé tradice se vyvíjela v jednom místě, ale postupně převládla nad severem. Materiálně se však lišila, jednalo se o šedou hlínu s charakteristickým šedým ornamentem. Nebarevnost jim však neubírala na kráse, protože byly dokonale propracované, i přestože byly vyráběny skupinou řemeslníků. Yucatánci užívali tzv. *k'abalu*, což byl stroj podobný hrnčířskému kruhu. Stroj byl vyroben z dřevěných válců spočívající na hladké desce, které jsou rozbíhány chodidly. K'abal znamenal změnu v postupech formování nádoby od oškrabování a roztahování. Břidlicová šedá keramika se šířila postupně. Jižní Petén a Rio Bec symbolizovaly kulturní předěl, i když jsou patrné společné kulturní základy. Stavitelský sloh Puuc-Chenes a druhá z tradic vznikly po roce 790 n. l. Na severním Yucatánu došlo k postupnému vytlačení keramiky i architektury. Slipová keramika byla vyráběna ve dvojí velikosti. Běžně byly vyráběny polokulovité pánve a v některých oblastech také mělké misky. Jediné, co se vyznačovalo okázalostí, bylo vykuřovadlo určené k náboženským obřadům. Vykuřovadla byla neslipovaná, ale zdobená aplikací a malbou bílou hlinkou nebo sádkou.¹⁰⁸

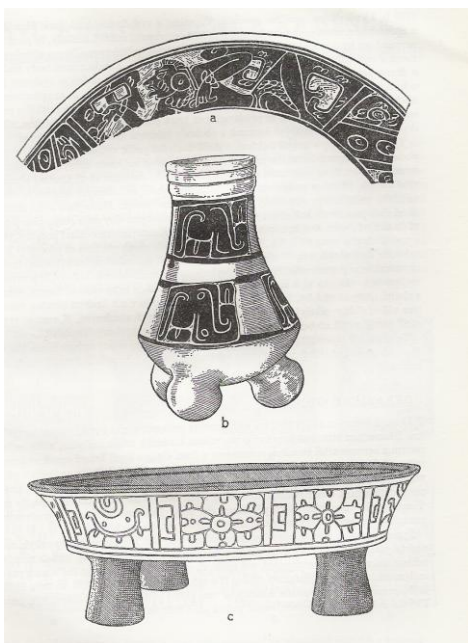
Keramika vyráběna v poklasickém období je ovlivněna toltéckým vpádem. Materiálně i řemeslně navazuje na druhou tradici, ale tvarově a ornamentálně je kopií toltécké keramiky dovážené z Veracruz. Toltécký vpád zapříčinil změnu přípravy

---

¹⁰⁷ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Keramika, s. 195-200.

¹⁰⁸ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Keramika, s. 195-200.

hrnčířské hlíny a přechod k červené barvě slípu. Začaly být také vyráběny vykuřovadla v tvaru figur. K'abal byl stále využíván, ale glazura nikdy nebyla využívána. Tvar nádob zůstal stejný, toltécký vpád znamenal pozastavení vývoje mayské keramiky.¹⁰⁹

1 Jemná oranžová keramika (poklasické období)¹¹⁰

4.3 Tkalcovství a košíkářství

Zmínky o tkalcovském umění Aztéků jsou velmi omezené. I přesto se jedná o umění, které není cizí žádné ze sebe menších indiánských civilizací. Minimálně každá z nich zná alespoň nějaký druh košíkářství. Látky se vyráběly jak z bavlny, tak z rostlinných vláken.¹¹¹

Ve vzorování aztéckých látek převládaly pravoúhlé tvary. Indiánské kmeny upřednostňují vzor a uspořádání jednotlivých prvků před formou. Aztékové tedy využívali geometrické tvary a jemné výšivky, batiku nebo barvení uzlů. Za nejlepší tkalce jsou považováni Peruánci, protože kromě klasických technik ovládali také techniky specifické.¹¹²

¹⁰⁹ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Keramika, s. 195-200.

¹¹⁰ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Keramika, s. 199.

¹¹¹ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Řemesla, s. 104-113.

¹¹² VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Řemesla, s. 104-113.

Výroba textilií úzce souvisela s výrobou hliněných nádob, jelikož hliněné předměty tvořily součást tkalcovského stroje. Jednak byly z hlíny vyrobené čísky pod vřetena, ale také setrvačníky vřeten byly hliněné.¹¹³

Pro Inky je výroba látek klíčovou záležitostí. Oděv je pro ně symbolem příslušnosti k určitému kmeni či společenské vrstvě, ale v oděvu se také odráží úcta k božstvům. Tkalcovství byla zejména doména žen. Kromě žen, jako tkalci pracovali i muži, kteří ovládali složitější výrobní postupy. V incké říši existovala určitá hierarchie i v rámci tkalcovského řemesla. Nejvýše v hierarchii stály ženy z klášterů, které tkaly jemné látky pro náboženské obřady. O stupeň níž byly zařazeny ženy správců a zcela nejnižší stáli muži-tkalci, kteří tuto činnost vykonávali za účelem placení daní. U Inků existovala i vrstva umělců jinak nazývaných *cantica mayos*, kteří barvili sukno. Tkalcovství je zachováno dodnes, ženy tkalcovství chápou jako nepostradatelnou součást svého života.¹¹⁴

Stejně jako Aztékové spřádali vlákna na ručních stavech s hliněnými přesleny. Spřádali živočišná i rostlinná vlákna. I v incké říši existovala hierarchie lidí dle šatů. Za nejzákladnější oblečení lze považovat *uncu*, což je prostá mužská tunika, která se sepínala na bocích. Tato tunika bývala často doplňována pláštěm splývajícím až ke kotníkům. Obyčejní lidé nosili jednoduché tuniky z hrubě tkané látky vyrobené z bavlny nebo vlny. Pro vysoce postavené byl oděv vyráběn z látky zvané *curi*, což byla elegantní látka z jemných vláken zářivých barev, ozdobená geometrickými vzory. Ale i přes toto rozlišení by se dal incký oděv charakterizovat jako prostý nebo jednoduchý. K jednoduchému oblečení Inkové nosili sandály, barevné vaky nebo pokrývky hlavy zdobené peřím. Odívání však nebylo jediným účelem, pro který byly látky a textilie využívány, ale textilie byly tak vysoce hodnoceny, že byly obětovány a darovány významným božstvům.¹¹⁵ Oděv se pak také lišil co do kvality látky a jinakosti vzorů, aby se od sebe snadněji odlišovaly jednotlivé společenské vrstvy.¹¹⁶

Výroba textilií je u incké civilizace považována za něco vznešeného. Je určením jedince k určité společenské vrstvě, jak již bylo řečeno výše, ale je také

---

¹¹³ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Řemesla, s. 104-113.

¹¹⁴ COE, Michael D. *Svět předkolumbovské Ameriky: kulturní atlas*. 1. vydání. Praha: Knižní klub, 1997. Jižní Amerika - Andské textilie, s. 204-205.

¹¹⁵ LONGHENA, María. *Peru: historie a kultura Inků a dalších andských civilizací*. Čestlice: Rebo, 1999. Tkalcovství a ozdoby z peří, s. 115-121.

¹¹⁶ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Inkové: Nejmnější indiánský stát*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2006. 139 s.

neopomenutelnou součástí obřadů, na látkách jsou často vyobrazeny náboženské motivy. Nejen tedy Inkové, ale všichni tkalci z předkolumbovského období patří k mistrům svého řemesla a jejich výrobní techniky se řadí k nejpropracovanějším ještě dnes. Dnes je samozřejmě mnoho inovací a přechod ke strojové výrobě, ale ruční práce těchto indiánských kmenů je ojedinělá. Ke tkaní užívali tzv. *přenosné stavy*, které jsou opravdovou kuriozitou pro dnešní civilizaci. Jedna strana osnovy byla opředena okolo trupu tkalce a druhá část osnovy o blízký strom či sloup.¹¹⁷

Co se týče materiálu, k prvním patří vlákna z kaktusu, bavlna začínala být používána až později, i přestože patří k prvním domestikovaným plodinám. Ke konci předkeramického období se začaly objevovat probarvené výrobky nebo tapisérie.

Nejčastějším nástrojem byl pásový rám¹¹⁸, který je užívaný dodnes. Základní struktura látky byla vyráběna technikou křížového útku, metodou síťovou. Incké textilie vynikají bohatou škálou barev. Barvy Inkové získávali z různých rostlin, ale také ze živočichů, např. měkkýšů. Například modrá, zelená, černá a fialová jsou získávány z indigovníku. K ozdobování ošacení nesloužily pouze vyšité vzory a obrazce, ale také menší kovové předměty či peří.¹¹⁹

Z klasického období nejsou žádné mayské tkaniny zachovány a z poklasického období jen velmi málo. Byly objeveny kousky bílého bavlněného plátna a malý kousek látky tkaného složitou tkací technikou ve Studni obětí v Chichén Itzá, což jsou jediné dodnes známé tkaniny. Příliš tkanin se sice nedochovalo, ale znalosti dnešních Mayů naznačují předávání znalostí tkalcovského umění z generace na generaci. Doklady z klasického období poukazují na složité a pracné techniky tkaní a pracný způsob vyšívaní. Ručně tkané bavlněné látky byly vysoce ceněny, a proto byly prostředkem obchodu, ale také naturálií v podobě poplatků. V dnešní době ve tradici tkaní pokračují Lakadonští Mayové, ale například na severním Yucatánu tkaní v minulém období zcela zaniklo.¹²⁰

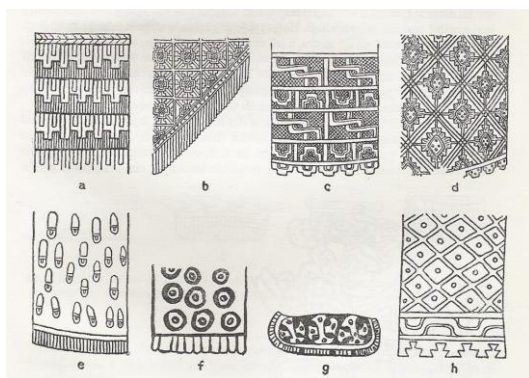
---

¹¹⁷ COE, Michael D. *Svět předkolumbovské Ameriky: kulturní atlas*. 1. vydání. Praha: Knihní klub, 1997. Jižní Amerika - Andské textilie, s. 204-205.

¹¹⁸ pásový rám – jednoduchý nástroj sestavený ze dvou tyčí (Longhena, M. *Peru: historie a kultura Inků a dalších andských civilizací*. s. 119).

¹¹⁹ LONGHENA, Maríia. *Peru: historie a kultura Inků a dalších andských civilizací*. Čestlice: Rebo, 1999. Tkalcovství a ozdoby z peří, s. 115-121.

¹²⁰ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Různá umění a řemesla, s. 201-224.

1 Klasické a poklasické tkaniny¹²¹

Tkaní bylo stejně jako u Inků a Aztéků prací žen, které nejprve bavlnu posbíraly a poté ji spřádaly. Jediné dochované náčiní ke tkaní byly přesleny, které byly součástí tkalcovských strojů. Mayský tkalcovský stav se nijak nelišil od tkalcovských stavů ostatních indiánů. Stav je vyobrazen v Tro-Cortesiánském kodexu. Stejně jako incký stav, jednu stranu stavu tvořila přadlena a druhou stranu strom či sloup nalézající se poblíž. V případě, že byla šíře nedostatečná, jednoduše spojily dva kusy k sobě. Na Guatemalské vysočině dodnes tkají různé druhy s tradičními vzory z bavlny, i když příchod Španělů přinesl vlnu. Dříve se vyšívало barevnými bavlněnými nitmi nebo peřím, ale dneska tyto metody nahradilo hedvábí. Vzory nejsou všude totožné, ale shodují se v základních rysech. Symbolický význam barev byl zachován dodnes. Červená je symbolem krve, žlutá symbolem kukuřice nebo modrá jako symbol oběti. Indiáni si raději barví jednotlivé nitě, než aby přijali barevnou látku jako takovou. Barvy byly stejně jako u Inků vyráběny přírodně. Geometrické vzory jsou nahrazeny vzory rostlinnými. Staré tradiční zvyky ustupují moderním technikám a strojové výrobě. Guatemalská vysočina je jedna z mála zachovávající tradice.¹²²

Mayští řemeslníci nevynikali však pouze v tkalcovství, ale také v košíkářství a výrobě rohoží. Materiálně se žádné košíky nedochovaly, ale jejich výroba je zachována vyobrazením na některých stavbách, např. v Yaxchilánu nebo na fresce v Chrámu Jaguárů. Dnešní Mayové vyrábějí větší a hrubší košíky vytvořené z tenkých úponků na kukuřici a v domácnostech užívají menších košíků z rákosu.¹²³

Rohože se také nedochovaly, ale byly zjištěny otisky v keramice a na omítce. Technika výroby odpovídá dřívějším způsobům. Na výrobu byly využívány

¹²¹ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Různá umění a řemesla, s. 201.

¹²² MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Různá umění a řemesla, s. 201-224.

¹²³ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Různá umění a řemesla, s. 201-224.

materiály, kterých bylo na mayském území dostatek. Rohož hraje v mayské kultuře významnou roli, protože rohož se symbolem slunce na straně značí první měsíc starého mayského roku, který v překladu znamená pletení rohože. Rohož je symbolem moci a v knize Chilam Balam z Chumayelu je dokonce zaměňována s trůnem.¹²⁴

4.4 Umělecké zpracování kovu

Aztékové a Mayové neměli s opracováváním kovů takové zkušenosti jako Inkové.

Aztécká práce s kovy byla spíše příležitostná, i když byly kovy objeveny již civilizacemi předcházejícími. Z kovů vyráběli například rolničky. Neznali způsob, jak kovy slévat. Tavení kovů také přišlo z oblasti Ekvádoru. Odlévali do tzv. ztracených forem, což byly formy, které zachycovaly tvar předmětu z hlíny. Poté byl předmět obalen jemným prachem z dřevěného uhlí a navrch byla nanesena pravidelná vrstva vosku. Kov získávali v podobě valounků nebo rýžovali, a to zlato i měď. Stříbro využívali jen v malé míře, jelikož proces k získání čistého stříbra byl zdlouhavý a složitý.¹²⁵

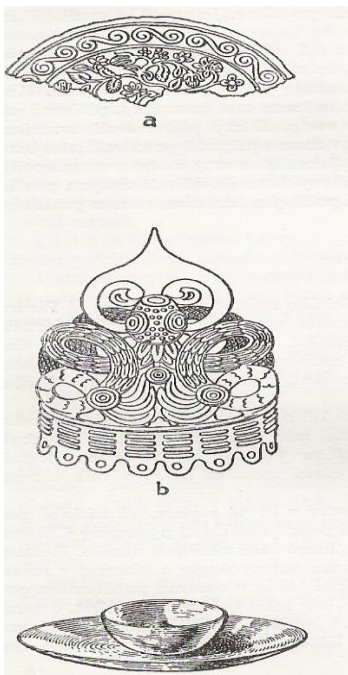
V mayském umění se z klasického i poklasického období zachovaly pouze úlomky nebo drobné kovové předměty. Největším nalezištěm byla Studna obětí v Chichén Itzá. Ve Studně obětí byly nalezeny různé předměty, od náramků, misek až po prsteny či náušnice. Technika opracování poukazovala na to, že některé z předmětů nepochází přímo z mayského území, protože mayaští řemeslníci ovládali pouze kování a metodu repoussé¹²⁶. Stejně jako u Aztéků se často nalézaly kovové rolničky, které tvořily dekoraci indiánských šatů.

---

¹²⁴ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Různá umění a řemesla, s. 201-224.

¹²⁵ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Řemesla, s. 104-113.

¹²⁶ repoussé – metoda, kdy předmět je umístěn do popředí obrazu (Morley, S. G. *Mayové*. S. 221).

1 Zlaté a měděné předměty ze Studny obětí¹²⁷

Nejstarší památky o inckém zpracování zlata jsou datovány do roku 1900 př. n. l. Zpracování kovu započalo v předkolumbovském Peru, odkud se rozšířilo do ostatních oblastí. Inkové byli v oblasti zpracování kovu ovlivněni Chimúny. Na rozdíl od Aztéků a Mayů patřil kov k hlavním zpracovávaným materiálům Inků. Inkové získávali zlato, stříbro, rtuť a olovo. Přednostně zpracovávali zlato. Zpracování zlata se vyvíjelo za pomoci tří důležitých mezníků, tedy že byly zjištěny různé druhy kovů, byla objevena technika pájení a tepání plátků zlata pomocí kladívka. Pracovali i s formami, do kterých odlévali kovové předměty k běžným činnostem, jako jsou sekery, kladiva nebo skalpely. Specialitou byl dvojitý způsob pozlacování. Existovaly zlaté a stříbrné varianty zdobení hliněných nádob. Inkové vyráběli slitiny. Z mědi a cínu vyrobili bronz a ze zlata a mědi tzv. tumbagu. Z hlediska obchodu byly nejžádanější bronzové zbraně. Zlato bylo určeno pouze pro uctívání boha slunce a jeho potomky. Inčtí řemeslníci znali práci s kovy ve všech směrech. Ovládali lití, kování, pájení, nýtování, ale také tepání. Inkové nejvíce využívali techniku tepání, s jejíž pomocí vyráběli masky, koruny, drobné ozdoby, šperky nebo figurky. Svou dokonalou znalostí se lišili od Mayů i Aztéků, protože pro Aztéky bylo zcela nereálná výroba bronzu, jelikož neovládali slévání kovů. Inkové z kovu odlévali různé nádoby, sošky božstev nebo zlatem zdobili chrám Slunce,

¹²⁷ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Různá umění a řemesla, s. 220.

který byl včetně stěn vykládán zlatem. Na ozdobu také vyráběli trojrozměrné sošky, které se skládaly ze dvou dílů.¹²⁸

1 incká nádoba ve zvířecí podobě¹²⁹

4.5 Malířství

Mayské malířství je řazeno k vrcholným počínům krásného umění. Zatímco například na vrcholu aztéckého umění panuje sochařství a architektura a malba, kresba či hudba a literatura stojí opodál.

Mayské malířství se vyznačovalo bohatou škálou barev, existovalo několik druhů červené, zelené, oranžové atd. Štětce sice nebyly dochovány, ale z maleb je patrné, že existovalo několik druhů štětců různých tloušťek. Dle dokladů byly štětce vyráběny z peří nebo vlasů.¹³⁰

Za nejstarší malbu je považována freska z Uaxactúnu v budově B-XIII. Na fresce uvnitř této budovy je vyobrazeno šestadvacet lidí, kteří jsou rozděleni do dvou horizontálně uspořádaných pruhů a okolo nich jsou rozmístěny sloupce s hieroglyfy. Vedle hieroglyfů byly chrámy zdobené nástěnnými malbami. Pod již zmíněnými postavami je vodorovný pás se znaky označující jednotlivé mayské dny. Celý výjev nejspíše zaznamenal některý z mayských obřadů. Za nejokázalejší malbu je považována malba pocházející z Bonampak v Chiapasu, která byla objevena

¹²⁸ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Inkové: Nejmocnější indiánský stát*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2006. 139 s.

¹²⁹ *Zlatoinku.cz* [online]. 2010 [cit. 2010-04-24]. Zlato Inků - 1000 let prokletí. Dostupné z WWW: <<http://www.zlatoinku.cz/cz/exponate.html>>.

¹³⁰ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Různá umění a řemesla, s. 201-224.

Gilesem Healeym roku 1946. Malby jsou datovány do klasického období. V Chiapasu jsou tři klenuté místnosti ozdobené okázalými malbami, které na sebe bezprostředně navazují, malby jsou souhrnným záznamem jednoho obřadu. V první místnosti jsou vyobrazeny veškeré přípravy všech zúčastněných a pozornost je ponechána především kněžím. Ve druhé klenuté místnosti můžeme spatřit honbu za oběťmi, které jsou povětšinou nezbytnou součástí obřadu. Třetí místnost je symbolem vyvrcholení oslav, které jsou na malbě znázorněny včetně tance, který je součástí úcty k božstvům. Malba je považována za nejrealističtější způsob vyjevení života těchto civilizací ze všech možných uměleckých projevů, kterými Mayové disponovali. Jednotlivé postavy jsou propracovány v postoji, ale i v odění, což zprostředkovává živý obraz pro shlížející. Malba je také ojedinělá v tom, že zobrazeného obřadu jsou účastny ženy i děti, protože rituály byly především doménou mužů.¹³¹

I z mladšího období se dochovaly některé malby. Známé jsou hlavně malby na polychromních nádobách, například nádoby z Uaxactúnu nebo Holmulu. Obdivuhodný je mělký talíř stojící na třech nožkách zdobený ornamentem, který byl černo-červeně kolorován. Ornament znázorňuje tanečníka v taneční figuře, což je možné vidět na následujícím obrázku. Otvor uprostřed talíře má náboženský význam, otvor symbolizuje osvobození ducha talíře. Bez tohoto otvoru by talíř nemohl doprovázet svého majitele na poslední cestě na onen svět.¹³²

1 polychromní talíř z hrobu ve stavbě A-1¹³³

¹³¹ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Různá umění a řemesla, s. 201-224.

¹³² MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Různá umění a řemesla, s. 201-224.

¹³³ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Různá umění a řemesla, s. 209.

Nástěnné malby, fresky a nádoby však nejsou jediným prostorem, kde mayští umělci uplatňovali svůj malířský talent. Kvalitní malby se objevují i v mayských kodexech. Například v Drážďanském kodexu je malba štětcem s výraznými liniemi. Malby se objevovaly i v dalších dochovaných mayských kodexech, ale již nebyly v takové kvalitě jako malby v Drážďanském kodexu.¹³⁴

Mayové neměli v tvorbě nástěnných maleb konkurenci. Aztékové v malířství příliš nevynikali. Byly objeveny fresky v Tizatlanu a Malinalku. Kresby jsou bohaté na barvy, ale celkově působí křečovitě. Údajně se říká, že kresby tvořili ti, kteří nebyli dostatečně dobří v sochařství. Sochařství Aztékové povyšovali nad malby i kresby. Aztécké kresby je možné vidět v obrázkových dokumentech. Obrázkových proto, že Aztékové používali jednoduché obrázkové písmo, jinak upřednostňovali mluvený projev, který se vyznačoval barvitostí. Kresby byly zaměřené na konkrétní např. rituální předmět bez uvedení do souvislostí, což narušovalo celkový prožitek. Aztécká kresba dobově přetrvala sochy, protože se kresby dochovaly až do 16. století. Kreslená historie umožňovala na obrázcích zdůraznit to podstatné, a naopak potlačit nadbytečné. Ilustrace se také staly neopomenutelnou součástí zpráv mnichů.¹³⁵

O inckém malířství nebyly zaznamenány v dostupné literatuře žádné informace.

4.6 Ostatní řemesla

4.6.1 Mozaiky

Dlouholetou tradici měly mozaiky z peří, kterými vynikali především Aztékové. Aztékové však nejsou první civilizací, u které se tato tvorba vyskytovala. Tkaniny z peří a z kožešin se objevovaly již dříve u primitivních kmenů Severní Ameriky. Mozaiky tvořily výzdobu štítů bojovníků nebo také výzdobu plášťů

---

¹³⁴ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Různá umění a řemesla, s. 201-224.

¹³⁵ VAILLANT, George C. *Aztékové : Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Výtvarná umění, s. 114-121.

šlechticů. Vyznačovaly se bohatou kombinací barev a různých motivů, ať již obecnějších motivů či ornamentů nebo konkrétních zvířat.¹³⁶

1 Aztécká výzdoba z barevného peří¹³⁷

Aztékové vytvářeli mozaiky tak, že na látkový podklad lepili nebo protkávali vrstvy peří, čímž vytvářeli impozantní obrazy. Mozaiky zaujaly i Španěly, kteří této tvorby využívali pro výzdobu svých kostelů. Pro Aztéky byla práce s peřím cennější než výzdoby z drahých kovů. I toto drahé peří se muselo dovážet z tropických pralesů v nížinách Střední Ameriky. Za nejceněnější peří bylo považováno peří ptáka *quetzala*, které je zbarveno do zeleno-modra.¹³⁸

Těmto mozaikám předcházely mozaiky z mušlí a drahých kamenů, především tyrkyсу. Tyrkysem se často zdobily obětní nože nebo posmrtné masky šlechticů. Barva drahých kamenů v sobě ukrývala symboliku spojovanou s obětními obřady, například jadeit byl symbolem srdce.¹³⁹ Jedna z prvních mozaik byla objevena již ve starším předklasickém období v jednom z hrobů. Mozaikami Aztékové znázorňovali jednoduché motivy i ty složitější, které vykreslovaly dopodrobna jednotlivé detaily, například oděvu. Poměrně často se stávaly součástí výzdoby staveb, jak je tomu v Mitl (státu Oaxaca).¹⁴⁰

¹³⁶ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Řemesla, s. 104-113.

¹³⁷ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Řemesla, s. 104-113.

¹³⁸ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: Půvab a krutost indiánské civilizace*. Praha: Karavela, 2005. 125 s.

¹³⁹ KRÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: Půvab a krutost indiánské civilizace*. Praha: Karavela, 2005. 125 s.

¹⁴⁰ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Řemesla, s. 104-113.

1 Aztécká barevná mozaika¹⁴¹

O mayské práci z peří nejsou dochované na rozdíl od Aztéků žádné památky. Pěstění této činnosti je patrné pouze z výjevů na zdech a nádobách. Peří jim sloužilo k výrobě chocholů, plášťů, vějířů nebo jako doplněk bavlněných látek. Výrobky z peří neměly pouze charakter výzdoby, ale také byly předmětem směny nebo placení pokut.¹⁴²

Mozaik se rovněž moc nedochovalo, ale byly objeveny tři kotouče z tyrkysové mozaiky datovaných do poklasického období. První z nich objevil Carnegieův ústav. V dnešní době je uchován v Národním muzeu antropologie a historie v Mexiku. Zadní stěna těchto mozaik byla pravděpodobně vyráběna ze dřeva, a protože dřevo brzy uhnulo, mozaiky ztrácely svůj původní tvar.¹⁴³

4.6.2 Řezby a rytí

Mayové řezbu využívali především jako součást staveb, což je patrné na stropích nebo nadpražích v Tikalu nebo v Tzibanché. Řezby neomezovali pouze na ornamentální vzory, ale také vyřezávali hieroglyfické písmo nebo náboženské obřady.¹⁴⁴

Dalším materiálem na řezbářské práce byl pro Maye kámen. Nejstarší památky řezeb z kamene jsou datovány do předklasického období, a to nejčastěji do nefritu.

¹⁴¹ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Řemesla, s. 104-113.

¹⁴² MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Různá umění a řemesla, s. 201-224.

¹⁴³ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Různá umění a řemesla, s. 201-224.

¹⁴⁴ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Úspěchy v umění, s. 237-256.

Nefrit¹⁴⁵ byl ceněný všemi civilizacemi Střední Ameriky, ačkoli byl těžko opracovatelný, ale mayaští řemeslníci se ujali rytí dokonale. I přes těžkou opracovatelnost vyrývali basreliéfy¹⁴⁶ do nejzazších detailů. Zpracování nefritu prováděli dvěma způsoby, a to pilováním nebo vrtáním. Až po této hrubé úpravě vyrývali detaily. Nefrit se těžil v horských oblastech, ale rytiny tematicky odpovídají kulturám žijícím v nížinách. Nejstarší řezba je tzv. Leydenská destička z roku 320. Destička je unikátní, ale jsou patrné technické nedostatky. Časem se technika stále vylepšovala. V tomto období se vyrývaly nefritové hlavy nebo celé postavy. Za nejpozoruhodnější je považována nefritová hlava z roku 674 n. l. nalezená v Chichén Itzá, ale zřejmě původně pocházela z Piedras Negras. Rytiny byly také objeveny v Alta Verapazu, Chiapasu nebo Peténu. Výroba nefritových mozaik byla zaznamenána až v klasickém období, ve kterém se nejvíce vyráběly masky.¹⁴⁷

Aztécké řezby do dřeva se ve většině nedochovaly. Stejně jako Mayové využívali Aztékové dřevo především ve stavebnictví. Nepoužívali prkna, která byla složitá na opracování, a upřednostňovali adobe¹⁴⁸ a omítky pro jejich snadnost zpracování. Dřevo také využívali k výrobě dřevěných bubínků, které byly nedílnou součástí obřadních rituálů. Funkčnost bubínků byla dána pracným opracováním dřeva, které spočívalo v hloubení ohněm a vyškrabáváním. Zdobeny byly různých ornamenty.¹⁴⁹

---

¹⁴⁵ nefrit = zelená odrůda amfibolu, tedy kámen užívaný na výrobu ozdobných předmětů (KRAUS, Jiří, et al. *Nový akademický slovník cizích slov*. 879 s.)

¹⁴⁶ basreliéf = polovypouklá plastická výzdoba plochy (KRAUS, Jiří, et al. *Nový akademický slovník cizích slov*. 879 s.)

¹⁴⁷ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Úspěchy v umění, s. 237-256.

¹⁴⁸ adobe = nepálené, sušené cihly vyráběné z rozsáhlé sprašové usazeniny, popř. z hlíny a odpadků (KRAUS, Jiří, et al. *Nový akademický slovník cizích slov*. 879 s.)

¹⁴⁹ VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. Řemesla, s. 104-113.

5 Pojetí času, využití písma a exaktních věd v umělecké sféře

5.1 Pojetí času

Nejpropracovanější koncepci času měli Mayové, kteří se touto otázkou dosti zabývali. Mayové vnímali čas jako plynoucí tok, kdy po přibližně dvaceti letech učinili záznam například postavením některého památníku. U mayské civilizace jsou jednotlivé dny ovlivněny některým z božstev nebo božstva dny zastupují. Mayové proto sledovali, jakým dnem boha začne Nový rok nebo který bůh je patronem určitého období, aby odhadli úrodnost, sucho, deštivo nebo naopak nevlídné období. Čas je pojímán jako věčný koloběh. Proroctví do budoucnosti nebyly mayskou prioritou, spíše se soustředili na minulost, protože jak Mayové, tak Aztékové věřili, že svět brzy skončí. Ale zároveň si uvědomovali nekonečnost světa, protože se navraceli k minulosti a opakování vypočetli na 260 let. Systém to byl složitý, a tak ještě přihlíželi k tomu, jakým rokem začal. Rozlišovali kan (bůh kukuřice), Meiluc (bůh deště) nebo Ix a Cauac zástupci nepříznivého začátku Nového roku. Mayové se o koncepci času zajímali zejména pro úspěch v oblasti pěstitelství. Jejich koncepce je otázkou vysoce kvalitních a složitých matematických propočtů. Propočty jsou zaznamenány v Drážďanském kodexu.¹⁵⁰

5.2 Využití písma

Grafický systém v obecné rovině procházel třemi stádii vývoje, přičemž první z nich je písmo obrázkové, kterým se vyjadřují myšlenky pomocí obrázků. Druhým vývojovým stupněm je písmo ideografické, které již obsahovalo i některé znaky pro vyjádření myšlenky, aniž by muselo být použito kreseb. Třetím vývojovým stupněm je písmo fonetické, které lze dále rozdělit na písmo slabikové a alfabetické. V této rovině odpovídá jeden znak jednomu zvuku.¹⁵¹

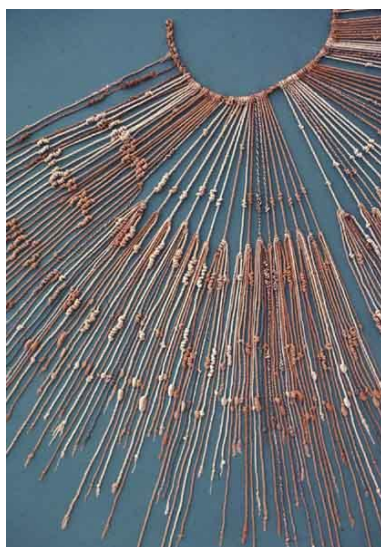
¹⁵⁰ THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. Filosofie času, s. 193-201.

¹⁵¹ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Hieroglyfické písmo, počítání a astronomie, s. 131-154.

Aztékové dospěli pouze do první vývojové roviny, používali písmo obrázkové neboli piktografické, přičemž jeden symbol znamenal jedno konkrétní slovo nebo část slova. Místní jména byla založena na zvukové stránce jazyka. Všechny jejich rukopisy byly spáleny, a tudíž se o aztéckém písmu dozvídáme až ze zdrojů po dobytí aztécké říše.¹⁵²

Kromě kalendářních a číselných znaků používali Aztékové logogramy (znak logografického písma), kterými vyjadřovali jména, místa, ale také historické události, což se objevuje například v kodexu Mendoze. Jelikož jsou jména složena ze slov jazyka nahuatl, často je jedno jméno tvořeno několika obrázkovými znaky. Neexistoval však jednotný postup pro čtení těchto jmen, a tak tento písemný záznam lidské řeči sloužil jako mnemotechnická pomůcka.¹⁵³

Inkové jakožto dokonale organizovaný národ neznali písmo. Používali již výše zmíněné netradiční písmo quipu, jinak upřednostňovali ústní tradování. Quipu používali ke statistickému nebo historickému zaznamenávání skutečností. I uzle se rozdělovaly na jednoduché, složené a fladerské, dále se záznamy také odlišovaly dle barvy provazu, na kterém byly uzle vázány.¹⁵⁴

1 quipu¹⁵⁵

¹⁵² KRÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: Půvab a krutost indiánské civilizace*. Praha: Karavela, 2005. 125 s.

¹⁵³ SEVEN. *Lingvistika.mysteria* [online]. 2005-2007. 2005-2007, 11. 8. 2007 [cit. 2010-04-11]. Starověká písma a jazyky. Dostupné z WWW: <http://www.lingvistika.mysteria.cz/aztekov_e_jmena.htm>.

¹⁵⁴ HOLÁNEK, Petr. *Referaty.lidovky.cz* [online]. 27. 3. 2006. 27. 3. 2006, 11. 4. 2010 [cit. 2010-04-11]. Inkové trochu jinak. Dostupné z WWW: <<http://referaty.lidovky.cz/301/1809/Inkove-trochu-jinak>>.

¹⁵⁵ *MoliverMade.com* [online]. 2005 [cit. 2010-04-24]. Moliver Made Artisan Yarn. Dostupné z WWW: <<http://molivermade.wordpress.com/2009/08/05/kipu-or-quipu-pre-columbian-textile/>>.

Nejvyvinutějším písmem porovnávaných civilizací na americkém kontinentě bylo písmo mayské. Mayové psali hieroglyfy, které jsou řazeny k písmu ideografickému. Mayské hieroglyfické písmo se řadí k nejstarším grafickým systémům, první památky pocházejí z počátku našeho letopočtu, ale první ukázky mayského písma jsou již z pozdní předklasické doby. Za zcela nejstarší jsou považovány egyptské a sumérské nápisy. Klíčem k rozluštění mayského písma posloužila Zpráva o věcech z Yucatánu napsaná biskupem Diegem de Landou přibližně roku 1566. Landa čerpal z informací od domorodého náčelníka Nachiho Cocoma. I přesto, že Landa považoval mayské spisy za d'ábelské, některé přepsal do latinky, což poskytlo důležité informace pro další generace badatelů.¹⁵⁶

Dalším krokem kupředu k rozluštění mayského písma byl učiněn až v 19. století Johnem Lloydem Stephensem, který vytvořil knihu o mayské civilizaci, ale důležité bylo přesné zaznamenání mayských znaků. Největší přínos přinesl Sir Eric Thompson, který mayské písmo blíže specifikoval do několika skupin. Stavěl se proti landovskému pojetí mayského písma. Později se mayským písmem také zabýval Jurij Valentinovič Knorozov, Benjamin Whorf, Heinrich Berlin, ale největšího pokroku dosáhla badatelka Taťána Proskouriakovová, která z dostupných památek a textů vyhotovila teorii, podle které neměly všechny mayské texty náboženský význam, ale také zaznamenávaly život panovníka.¹⁵⁷

5.3 Matematika, astronomie

V incké hierarchii stojí znalosti exaktních věd, a to matematiky a astronomie, vysoko. Počítali v desetinné soustavě, a proto i metoda psaní quipu končila devátým uzlem, protože desátým již začínal nový příběh. Hlavní jednotkou času byl sluneční rok trvající 365 dní. Rok měl dvanáct měsíců po třiceti dnech pojmenovaných dle obřadu, přičemž na konci roku bylo přidáno pět dní. Tento systém byl pro Inky dostačující jak pro jejich zemědělskou činnost, tak i pro zachycení minulosti.¹⁵⁸

Mayové a Aztékové se od Inků liší tím, že měli zavedenou dvacítkovou soustavu. Základem kalendářního systému Aztéků je několik kalendářních znaků.

---

¹⁵⁶ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Hieroglyfické písmo, počítání a astronomie, s. 131-154.

¹⁵⁷ SEVEN. *Lingvistika.mysteria* [online]. 2005-2007. 2005-2007, 11. 8. 2007 [cit. 2010-04-11]. Starověká písma a jazyky. Dostupné z WWW: <<http://www.lingvistika.mysteria.cz/pismo>>.

¹⁵⁸ KRÍŽOVÁ, M. *Inkové: Nejmocnější indiánský stát*. 1. vyd. Karavela. Praha: 2006.

Jako v celé Střední Americe, také Aztékové používali náboženský kalendář trvající 260 dní. Tento kalendář je vytvořený z dvou souběžně kolujících cyklů dvacetidenních a třináctidenních. První z nich jsou značeny denními symboly a druhý cyklus je tvořen tzv. koeficienty. Denní symboly můžete vidět na následujícím obrázku.¹⁵⁹

1 denní symboly náboženského

kalendáře¹⁶⁰

Aztékové používali bodový systém, který tvořil dlouhé řady. Tento způsob byl uplatnitelný pouze v kalendářním systému. Pro zaznamenání vyplacených daní Španělům se již Aztékové pohybovali nad dvacítkou, a tak zavedli symboly čísel. Dvacítka připomínala vlajku, 400 označovalo pero a 8000 bylo znázorněno pytlek kadidla nebo kakaových bobů.¹⁶¹

Mayský kalendář nebyl jednotný, ale prolínaly se zde tři cykly. První z nich je cyklus tzolkin, který trvá 265 dní, druhý trvá 365 dní a třetí je nepřetržitá řada dnů, které uplynuly od určitého bodu nula. Tyto cykly fungují pospolu a vzájemně se prolínají. Tzolkin je náboženský rok o 260 dnech. S tímto systémem byl obeznámen každý jednotlivec, protože určoval cyklus obřadů. Jak již bylo řečeno výše, k jednotlivým dnům příslušeli božstva, a tak bůh dne se stal patronem dítěte, které se v daný den narodilo. Zvláštností je to, že se posvátný rok nečlenil na měsíce.

¹⁵⁹ SEVEN. *Lingvistika.mysteria* [online]. 2005-2007. 2005-2007, 11. 8. 2007 [cit. 2010-04-11]. Starověká písma a jazyky. Dostupné z WWW: <<http://www.lingvistika.mysteria.cz/pismo>>.

¹⁶⁰ SEVEN. *Lingvistika.mysteria* [online]. 2005-2007. 2005-2007, 11. 8. 2007 [cit. 2010-04-11]. Starověká písma a jazyky. Dostupné z WWW: <<http://www.lingvistika.mysteria.cz/pismo>>.

¹⁶¹ SEVEN. *Lingvistika.mysteria* [online]. 2005-2007. 2005-2007, 11. 8. 2007 [cit. 2010-04-11]. Starověká písma a jazyky. Dostupné z WWW: <<http://www.lingvistika.mysteria.cz/aztekov%C3%ADsla.htm>>.

Zároveň s tímto rokem běží souběžně druhý sluneční kalendářní rok čítající 365 dní, jinak nazývaný haab. Tento kalendář měl čistě světský charakter, a oproti předcházejícímu byl rozdělen na devatenáct měsíců, z nichž osmnáct měsíců mělo dvacet dní a poslední z nich pouze pět. Tyto dva systémy byly prolnuty do sebe. Výchozím bodem je nula, kterou je započat Nový rok.¹⁶²

V matematice byla pro Maye přínosná vynalezená nula. Mayové vymysleli snadnou číselnou soustavu, tzv. systém pozičního číslování, který obsahoval právě zmíněnou nuly i možnosti využití. Mayské číslice se zapisovaly dvěma způsoby. Jednak čárkami a tečkami nebo hlavovými variantami božstev. Tento způsob byl funkční pouze pro čísla 1-19. Systém lidských hlav pouze do třináctky. Tečka zastupovala číslo jedna a čárka číslo pět. Mayské počítání bylo oproti římskému jednodušší v tom, že bylo založeno pouze na sčítání, zatímco římské je založeno na sčítání i odčítání. Pro psaní čísel nad devatenáct museli Mayové využívat dvacítkové početní soustavy. Tento systém je na rozdíl od incké desítkové, založen na dvacetinásobcích stoupajících ze zdola nahoru. Výjimku tvoří počítání času a malé přizpůsobení kalendáři, kdy je počítáno místo 20x20, pouze 20x18, aby byl výsledek 360.¹⁶³

Inkové rozlišovali lunární a sluneční kalendářní systém. Na jednotlivé kalendářní měsíce měly vliv rituály. Sluneční kalendář sestával z 365 dní po třicetidenních dvanácti měsících, přičemž každý měsíc se skládal ze tří desetidenních týdnů, ke kterým bylo na konci roku přidáno pět dní. Tento sluneční kalendář byl Inky používán, ale nebyl založen na rituálech jako lunární kalendář. Zřejmě byl vymyšlen pro přesnější měření času. Lunární kalendář byl rozšířenější, a to především v Cuzcu. Tento kalendářní systém se skládal ze 41 osmidenních týdnů, které dohromady tvořili rok o 328 dnech. Ke každému z dvanácti měsíců přísluší rituál nebo festival. Rok Inka začal v našem prosinci velkým festivalem.¹⁶⁴

---

¹⁶² MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Hieroglyfické písmo, počítání a astronomie, s. 131-154.

¹⁶³ MORLEY, Sylvanus Griswold. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1977. Hieroglyfické písmo, počítání a astronomie, s. 131-154.

¹⁶⁴ *Wikis.lib.ncsu.edu* [online]. 31. 3. 2008, 31. 3. 2008 [cit. 2010-04-11]. The Inca kalendar. Dostupné z WWW: <http://wikis.lib.ncsu.edu/index.php/The_Inca_Calendar>.

6 Závěr

V úvodu bakalářské práce se stanovily cíle, kterých by měla práce dosáhnout. Myslím si, že práce účel splnila. Byly využity všechny dostupné literární zdroje, které jsem považovala k danému tématu za odpovídající. Postupně se mé obzory stále rozšiřovaly, až jsem získala dostatečné množství literatury. Nahlédnutím do práce se čtenář nejprve seznámí s obecnými informacemi o historii, vývoji a zeměpisném rozvrstvení porovnávaných civilizací. Po úvodu do kapitoly duchovních tradic získá podrobné informace o božstvech, kultech a s nimi souvisejících obřadech, rituálech, ale také hudbě a tanci. Náboženské zvyklosti doplňuje kapitola o míčových hrách, která uceluje celkový náboženský význam výše vyjmenovaných částí. Kapitulu uzavírají kapitoly o architektuře a literatuře, které vyzařují náboženskou tematikou. K této tematice byly nejpřínosnější dvě knihy, a to kniha *Sláva a pád starých Mayů* od Thompsona a kniha *Aztékové* od Vaillant. O inkých duchovních tradicích jsem čerpala z několika zdrojů, ale nejvíce z knihy *Inkové* od Markéty Křížové. Následující kapitola o uměleckých řemeslech pojednává o všech významných řemeslech, které sledované předkolumbovské civilizace ovládaly. Každá podkapitola je ojedinělá tím, že nelze jednoznačně nastínit kulturní vyspělost nebo zaostalost některé z kultur, jelikož každá z nich vynikala v oboru jiném. Zabývá se sochařstvím, keramikou, tkalcovstvím, ale také uměleckým zpracováním kovu, ve kterém vynikali především Inkové, ale také malířstvím, dominantou Mayů. Za nejsilnější stránku aztéckého umění můžeme považovat sochařství nebo práci s perím. Unikátní je tvorba mozaik, při které používali i kosti. Poslední kapitola pojmenovaná pojetí času a využití písma, popisuje rozdílnou vyspělost v oblasti písemného zaznamenávání, ale také v matematice a astronomii. Za největší odborníky v oblasti času i písma můžeme jednoznačně označit Maye, protože se nikdo problematikou času tolik nezabýval.

Práce seznámila čtenáře s historií vybraných předkolumbovských civilizací. Poté odkryla duchovní tradice, které bylo nutné zmínit, protože úzce souvisí s jakoukoliv činností Mayů, Aztéků a Inků. Po poměrně důkladném rozboru duchovních tradic práce otevírá smysl a účel výroby uměleckých předmětů, které možná oni sami

z hlediska estetiky nepovažovali za umění, ale pouze za zcela přirozené projevy úcty k božstvům, které vyznávali. Domnívám se, že práce umožní čtenáři náhled do historie Mayů, Aztéků a Inků a podrobně je seznámí s uměleckými počiny porovnávaných civilizací. Čtenáři zajímavější se o Maye, Aztéky a Inky zprostředkuje jiný pohled na zmíněné kultury a také může dále posloužit jako zdroj informací pro další práce s podobnou tematikou.

7 Použitá literatura

BERNANDOVÁ, Carmen. *Inkové, národ Slunce*. Praha: Slovart, 1994. 192 s.

COE, M. D. *Svět předkolumbovské Ameriky: kulturní atlas*. Praha: Knižní klub, 1997. 240 s.

COTTERELL, Maurice M. *Superbohové*. Praha: Pragma, 1997. 234 s.

KRAUS, Jiří, et al. *Nový akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 2006. 879 s.

KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Aztékové: Půvab a krutost indiánské civilizace*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2005. 125 s.

KŘÍŽOVÁ, Markéta. *Inkové: Nejmocnější indiánský stát*. 1. vydání. Praha: Karavela, 2006. 139 s.

LONGHENA, María. *Mexiko: dějiny Mayů, Aztéků a dalších předkolumbovských národů*. Praha: Rebo, 1998. 292 s.

LONGHENA, María. *Peru: historie a kultura Inků a dalších andských civilizací*. Čestlice: Rebo, 1999. 291 s.

MORLEY, S. G. *Mayové*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1976. 270 s.

OWUSU, Heike. *Symboly Inků, Mayů a Aztéků: Symbolika zmizelých národů*. Olomouc: Fontána, 2004. 274 s.

QUILTER, Jeffrey. *Poklady And: slavná díla Inků a předkolumbovské Jižní Ameriky*. 1. vydání. Praha: Knižní klub, 2007. 224 s.

RÄTSCH, Christian, et al. *Bohové starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Volvox Globator, 1999. 222 s.

STINGL, Miloslav. *Indiáni zlatého Slunce: Život, zázraky a záhady říše Inků*. 1. vydání. Praha: Knižní klub, 2003. 265 s.

THOMPSON, J. Eric S. *Sláva a pád starých Mayů*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1971. 371 s.

VAILLANT, George C. *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1974. 254 s.

Internetové zdroje

Aztec history team. *History-aztec.com* [online]. 2007 [cit. 2010-02-27]. Aztec history and culture. Dostupné z WWW:

<<http://www.history-aztec.com/images/Huitzilopochtli.jpg>>.

DANĚK, Tomáš. *Aktuálně.cz* [online]. 2006, 24.2.2006 [cit. 2010-02-18]. Aktuálně. Dostupné z WWW: <http://img.aktualne.centrum.cz/8/65/86521-mapa-mayska-civilizace.jpg>.

FAXÉN, P. *Epilepsiemuseum.de* [online]. 2010, 10. 1. 2010 [cit. 2010-04-11]. Desitin. Dostupné z WWW:

<<http://www.epilepsiemuseum.de/alt/Epibilder/aztekegr.jpg>>.

FRANKE, C. *Crfranke.files.wordpress.com* [online]. 2009 [cit. 2010-03-14]. Mischief and impermanent bliss. Dostupné z WWW:

<<http://crfranke.files.wordpress.com/2009/09/machupicchuexhibit3-10.jpg>>.

Fuenterrebollo.com [online]. 2006 [cit. 2010-02-27]. Fuenterrebollo. Dostupné z WWW: <<http://www.fuenterrebollo.com/kukulkan.jpg>>.

Gnosis09.net [online]. 2008, 26. 9. 2008 [cit. 2010-02-18]. Gnosis09. Dostupné z WWW: http://hledani.gnosis9.net/gallery/1222366669_16-precnelkova-klenba.jpg.

HOLÁNEK, Petr. *Referaty.lidovky.cz* [online]. 27.3.2006. 27.3.2006, 11.4.2010 [cit. 2010-04-11]. Inkové trochu jinak. Dostupné z WWW: <<http://ireferaty.lidovky.cz/301/1809/Inkove-trochu-jinak>>.

Inkove.wz.cz [online]. 2006 [cit. 2010-02-18]. Říše Inků. Dostupné z WWW: <<http://www.inkove.wz.cz/index2.htm>>.

MoliverMade.com [online]. 2005 [cit. 2010-04-24]. Moliver Made Artisan Yarn. Dostupné z WWW: <<http://molivermade.wordpress.com/2009/08/05/hipu-or-quipu-pre-columbian-textile/>>.

SEVEN. *Lingvistika.mysteria* [online]. 2005-2007. 2005-2007, 11.8.2007 [cit. 2010-04-11]. Starověká písma a jazyky. Dostupné z WWW: <<http://www.lingvistika.mysteria.cz/pismo>>.

Wikis.lib.ncsu.edu [online]. 31. 3. 2008, 31. 3. 2008 [cit. 2010-04-11]. The Inca kalendar. Dostupné z WWW: <http://wikis.lib.ncsu.edu/index.php/The_Inca_Calendar>.

Zlatoinku.cz [online]. 2010 [cit. 2010-04-24]. Zlato Inků - 1000 let prokletí. Dostupné z WWW: <<http://www.zlatoinku.cz/cz/exponate.html>>.